

Саха Республикатын  
Ньурба улуунун хаһыата  
Хаһыат 1937 сылтан тахсар2024 сыл  
тохсунньу 11 күнэ  
Чэппиэр ● 1 № (12076)

# НЬУРБА

12+



ОГНИ НЮРБЫ

Бүгүнгү  
нүөмэргэ

## Закон суров, но это Закон

Охранять порядок в небе, на  
воде и на земле / 3

## Марха улуунун 200 сыла

Маннайгы Тангара дьыэлэрэ  
ханна турбуттарай? / 6, 7

## Ийэ тыл баайа

«Дьыл» уонна «Сыл» диэн  
өйдөөллөр тула мөккүөр / 9

# Россия Бэчээтин күнүнэн эбэрдэлиибин!



**Күндү биһиги бэтэрээнэрбит,  
уопастыбаннай  
кэрэспэдьиэнэрбит,  
редакциялар кэлэктиптэрэ  
уонна биһиги эрэллээх  
ааҕааччыларбыт, эһигини  
барыгытын Россия Бэчээтин  
күнүнэн эбэрдэлиибин!**

Саҥа технология үйэтэ үгэннээн турар кэмигэр, биһиги кумааҕы хаһыаппытын ааҕааччыларбытыгар онорон-танан, суруйан-бичийэн, тупсаран, таһааран тиэрдэ олоробут. Хаһыат баар, хаһыат тыннаах. Тугунан да солбуллубат, күндү дьикти ураты бэлэх буолан, ааҕааччытыгар быйыл сылы эргиччи эмиэ тийэ туруоҕа диэн эрэннэрбит. Билигин хаһыат барахсанга туох барыта утары курдук: почта тиэрдэр уустуктара, бэчээттир тэриллэр эргэриилэрэ, кырааска уонна кумааҕы сыаналарын ыарааһына, ыччат көлүнэ аахпат, наадыбат буолуута. Ол эрэн, манньк ыарахаттары туораан, Сахабыт сириг Ил Дарханын

быһаччы өйбүлүнэн, норуот депутаттарын өйбүллэринэн, тылы хараанныыр, дьону түмэр-көбүлүүр кумааҕы хаһыат олоҕо салҕанар. Хас биирдии улуус хаһыата нэдиэлэбэ биирдэ тахсар. Күндү ааҕааччыларбыт, кытаатан хаһыаккытын сурутун, төрөөбүт тылбытынан бэйэ хаһыатын ааҕар дьолун өссө да өр сылларга салгыаһын.

Ааҕааччыларга хаһыат историятын кэмнэрэ саҕаламмытын сыаналыырга, оттон редакцияга – хас биирдии тылы ыйааһыннаан көрөргө ынгырабын: суруллубат – үйэ саас суоруллубат.

Биһиги технологиялар үйэлэригэр олоробут, онон ситимнээн редакция үлэтин кэнэрттэ. Социальной ситимнэргэ эмиэ көхтөөх үлэни ытар. Статистика көрдөрөрүнэн, күн бүгүн дьон сонуну бастакынан социальной ситимнэртэн ылаллар. Бэрт кылгас кэмгэ редакция үлэтин тэтимэ уларыйда. Сонуннар итиилии биһиги Телеграм, ВКонтакте, Одноклассники публичтарбытыгар тахса турал-

лар. Манна сурутун, олох тэтимин кытта бииргэ хардыылаан.

Редакция үлэһиттэрэ, суруналыыстар бүгүн олох үөһүгэр сылдыаллар: элбэхтэн туһалааһын булан, кыһалҕалары быһаарыыга, кэрэни кэрэхсииргэ, улуус дьонун-сэргэтин, олохун-дьаһаһын сырдаттыга, улуустарга киэн эйгэбэ, дьонго-сэргэбэ үөскэтэр өйдөөллэрин онорон таһаарыга. Быйыл иннибитигэр улахан сорукутар тураллар, кэлбит сыл элбэх улахан событиеларынан туолуоҕа, саҥа проекттары саҕалыыбыт, өссө тупсабыт, кэннибит, интэриэһинэй буолабыт!

Күндү редакция үлэһиттэрэ! Эһиэхэ күүрээннээх айар үлэни, саҥа сүүрээннэри, сурутуу уонна көрүү-ааҕы ахсаана үрдээһинин, саҥа ааҕааччылары уонна көрөөччүлэри баҕарабын!

Дьолу, бөҕө доруобуйаны, уостубат уйгуну, или-эйэни – эһиэхэ хас биирдигитигэр уонна эһиги дьыэ кэргэннитигэр!

**Ньургуйаана СТРУЧКОВА,  
"Сахабэчээт" гендиректора**

Геннадий Антонов

**Ахсынньы 28 к. улуус  
баһылыга Алексей  
Иннокентьев муниципальной  
тэриллиилэр  
баһылыктарыгар,  
дьокутааттарга, тэрилтэлэр  
салайааччыларыгар, улуус  
уопастыбаннаһыгар уонна  
олохтоохторугар Туһулаан  
этиитин онордо. Сылы  
түмүктүүр, инники сыл  
сорукутарын чопчулуур  
бу улахан суолталаах  
тэрээһингэ Анал  
байыаннай эпэрээссийэ  
кытта сылдыар биир  
дойдулаахтарбыт эмиз  
кыттыыны ыллылар.**

Алексей Иннокентьев 2023 сыл, төһө даҕаны СВО-нан уонна аан дойдуга буола турар уустук быһыынан-майгынан сибээстээн уустуктар-күчүмэбэйдэр баалларын иһин, норуот хаһаайыстыбатын үгүс салааларыгар улуус үлэлээн иитиллээччилэрин дьулуурдаах уонна үтүө суобастаах үлэлэрин түмүгэр кэккэ үтүө түмүктэр ситиһилибиттэрин бэлиэтээтэ. Норуот хаһаайыстыбатын салааларынан үлэ түмүктэрин ырытта, улуус иннигэр турар сорукутарга тохтоото. Бастыҥ үлэһиттэргэ уонна

## Улууска Олох-дьаһах эйгэтин тупсарыы сыллара биллэрилиннэ

бэтэрээнэргэ наҕараадалар туттарылыннылар. Ол иһигэр Ньурба к. олохтоохторо Корнилов Гаврил Иванович уонна Тимофеев Михаил Николаевич - Арасыйытааҕы быһааччылар Сойуустарын «Быһааһынга эр санаатын иһин» мэтээлэ; «Аленушка» оҕо үһүяанын сэбиэдиссэйэ Новикова Мария Христофоровна уонна Ст. Васильев аатынан Ньурбатааҕы элбэх хайысхалаах гимназия учуутала Алексеева Евдокия Николаевна - «РФ үөрэҕин эйгэтин бочуоттаах үлэһитэ» бэлиэ; улуустааҕы киин балыһа биэлсэр-лаборана Никифорова Александра Васильевна - «РФ доруобуйа харыстабылын туйгуна»; үлэ бэтэрээнэ, улуус бочуоттаах олохтооҕо Светлана Гаврильевна Петрова - «Гражданскай килбиэн» бэлиэ; ДИПИ медсестрата Розалия Егоровна Федорова, «Партнер» ХЭТ экска-

ваторшига Капустин Николай Викторович, «Агронаб» погрузчигын уонна экскаваторын машиниһа Иванов Артем Андрианович - СӨ Бырабытылыстыбатын Грамотата; Үөдэй нэһилиэтин баһылыга Николаева Мария Пудовна - «СӨ муниципальной сулуспатын туйгуна»; Күндээдэтээҕи «Кэнчээри» оҕо үһүяанын музыкальнай салайааччыта Саввинова Александра Николаевна - «СӨ үөрэҕин туйгуна»; улуустааҕы киин балыһа лор-бырааһа Егорова Нюргуяна Васильевна - «СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна»; Ньурбатааҕы 3 №-дээх оскуола физкултуураҕа учуутала Иванов Геннадий Игнатьевич - «СӨ физическай култууратын туйгуна»; «Кыталык» КД аккомпаниатора Шестаков Тимофей Иванович - «СӨ култууратын туйгуна»; Октябрьскай нэһилиэк уонна улуус бочуоттаах олохтооҕо Яковлев Юрий

Михайлович - «СӨ бочуоттаах ытык кырдыаһа»; Өгөлдө дьаһалтатын кылаабынай исписэлиһинэн 25-тэн тахса сыл үлэлээбит муниципальной сулуспа туйгуна Григорьева Туяра Мартыновна - «СӨ муниципальной сулуспатын бэтэрээнэ»; Ньурбатааҕы техлицей химияҕа учуутала Васильева Ольга Прокопьевна уонна Чапанда оскуолатын учуутала Нехорокова Антонина Дмитриевна - «СӨ учууталларын Учууталлара»; Киинэммит бухгалтерия кылаабынай исписэлиһэ Светлана Степановна Никифорова - СӨ Экэниэмикэҕэ министиэристибэтин «Саха сириг экэниэмичэскэй сулуспатын 100 сыла» үбүлүөйдээх мэтээл, итиэннэ да атыттар.

2024-2025 сс. Ньурба улуугар Олох-дьаһах эйгэтин тупсарыы сылларынан биллэрилиннэ.



## СВО фондатыгар

Анал байыаннай эпэрээссийэбэ кытта сылдыар биир дойдулаахтарбытыгар уонна кинилэр дьыэ кэргэттэригэр улуустааҕы көмө фондатыгар 2023 с. барыта 8016515 солк. киирдэ. Ол иһигэр ахсынньыга фондаҕа үбү киллэрдилэр: «Сардана» оҕо үһүяана – 23300 солк, уу суолларын Бүлүүтээҕи оройуона (техучаастак) – 35000 солк, ИСУ – 8500 солк, Киров оскуолата – 25500 солк, улуустааҕы тыа хаһаайыстыбатын департамена – 24271,84 солк, Ньурбатааҕы лесничество – 20500 солк., С.И. Алексеев аатынан Дьиикимдэ оскуолата – 35500 солк, Ньурба куорат Сэбиэтин дьокутааттара – 10000 солк, «Бордон нэһилиэгэ» МТ – 200000 солк. уонна Бордон нэһилиэтин «Айар Киин» норуот айымньытын дьыэтэ – 20908 солк.

Улуустааҕы суһал ыстаап быһаарытынан, ахсынньыга СВО фондатыгтан СВО кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьыэ кэргэттэригэр көмөбө 482954 солк. бытылынна. Фондаҕа биллигин 340807 солк. баар.

**Улуус дьаһалтатын прессулуспата**



Олохтоох салайыны. Самоуправление

Геннадий АНТОНОВ

**Ахсынны 28 к. эбиэттэн кизэ Нурба куорат «Кыталык» КД-гар 2023 сыл түмүктэрин таһаарар тэрээнин ытылына.**

Бу күн сааланы ыы-быччары дьон муһунна, өрө көтөүллүүлээх уонна үөрүүлээх быһыыга-майгыга улуус баһылыга Алексей Иннокентьев сыллаабы үлэ сүрүн түмүктэрин туһунан иһитинэриитэ истилиннэ. Сыл устата үлэлэригэр элбэх ситиһилэммит туруу үлэһиттэр уонна бэтэрээннэр бэлиэтэннилэр. Алексей Иннокентьев уонна улуус Сүбэтүн бэрэссэдээтэлэ Нюргуяна Михайлова улуус Сүбэтүн ахсынны 27 к. быһаарытынан улуус бочуоттаах олохтооһун аата ингериллибит Искусство оскуолатын педагога Елизавета Романовна Евсеева уонна «Көмүскэл» волонтерскай сыах салайааччыта Галина Дмитриевна Федорова наһарадаларын туттардылар. Үлэ салааларынан «Нурба улуунун бочуоттаах үлэһиттэр» ааттаннылар: муниципальнай сулуусна эйгэтигэр – Чапанда нэһилиэтин баһылыга

## 2023 сыл түмүктэрин таһаардылар

Бухолов Краснослав Григорьевич; тыа хаһаайыстыбатыгар – «Влада» кэпэрэтиип суоппар-экспедитора Михайлов Леонид Иванович; үөрэх эйгэтигэр – А.Н.Чусовской аатынан Нурбатаабы техлицей нуучча тылын уонна литературатын учуутала Николаева Галина Алексеевна; урбаан уонна эргээн эйгэтигэр – урбаанныт Михайлов Виктор Ильич; култуура эйгэтигэр – А.Я. Овчинникова аатынан Антоновкатаабы «Түһүлгэ» НАДь балетмейстера Васильева Наталья Егоровна; доруобуйа харыстабылын эйгэтигэр – улуустаабы киин балыыһа хирургия отделениетын медсестрата Дологова Людмила Агафоновна; үп эйгэтигэр – Кииннэммит бухгалтерия сүрүннүүр бухгалтер Иванова Нюргустана Семеновна; тутуу эйгэтигэр – ИСУ салайааччытын солбуйааччыта Матвеева Надежда Васильевна; ОДьКХ уонна энергетика эйгэтигэр – Кировтаабы чох разреһын бульдозериһа Михайлов Егор Андреевич; социальной эйгэбэ – улуус дьаһалтатын эп-

пизкэбэ уонна попечительствова отделын кылаабынай исписэлиһэ Алексеева Валерия Валериевна; тырааныспар эйгэтигэр – Нурбатаабы техникум тырахтарыыһа Васильев Олег Иннокентьевич; физическэй култуура уонна спорт эйгэтигэр – ДЮСШ ыстаарсай тренер-преподавателэ Мухоплев Адам Алексеевич; быраабы араһаччылааһын уонна олох-дьаһах куттала суох буолуутун эйгэтигэр – Быһыһыр сулуупа Нурбатаабы көрдүүр-быһыһыр этэрэтиин салайааччыта Ноев Афанасий Романович; мелиорация, землеустройство, ойуур хаһаайыстыбатын уонна экология эйгэтигэр – Мелиорация управлениетын Нурбатаабы филиалын сүрүннүүр инженер-мелиоратора Чымыров Владимир Николаевич; сибээс уонна сонуннары киэҥник тарҕатар сириэстибэлэр эйгэлэригэр – «Ростелеком» ПАО филиалын Нурбатаабы Сервиснай учаастагын универсальной исписэлиһэ Винокуров Семен Александрович.

СӨ Доруобуйа харыстабылын министиэристибэтин «Судебнай-медицинскэй экспертизатын бюротун» улуустар икки ардыларынаабы Нурбатаабы (Сунтаардаабы) судебнай-медицинскэй отделениетын быраас-эксперэ Иннокентьев Аскалон Ариановичка, АТП оптиобуһун суоппара Литвиненко Николай Николаевичка уонна Кировтаабы чох разреһын суоппара Семенов Николай Афанасьевичка «Нурба улуунун социальной-кэнэмиичэскэй сайдыытыгар кылаатын иһин» бэлиэ туттарылынна. Салгыы соцконтракка бастын үлэлээхтэр бэлиэтэннилэр. «Бастын социальной хантараак-2023» номинация кыайыылаахтара - миебэл онорооччу, Чапанда олохтооһо Николаев Семен Николаевич («Инбэлииттэргэ аналлаах тосхолунан урбаан үлэтин толоруу» хайысха), Антоновкаба дьобус контактной зоопарканы тэримит Григорьев Дмитрий Егорович («Урбаан үлэтин толоруу»), «Үлэни көрдөөһүн» хайысхаба -

Хорула ветфельдшерэ Степанов Степан Гаврильевич. Улуус баһылыга Алексей Иннокентьев судаарыстыбаннай бырагырааманан 2 тулаайах оҕоҕо – Валентин Ивановка уонна Максим Алексеевка анаан атыылаһыллыбыт кыбартыраларын күлүүстэрин туттарда. Салгыы 2023 с. түмүгүнэн улуус бастын спортсменнара чистээннилэр. Тэрээһини эбэрдэ нүөмэрдэр, «Авокадо» үнкүү студиятын кырачаан иитиллээччилэрэ кизэргэттилэр. Дьон-сэргэ сыл түмүктэрин таһаарар тэрээһин кэмигэр Анал байыаннай эпэрээссийэ кытылаахтарын сүһүөхтэригэр туран, күргүөмнээх ытыс тыаһынан истинник эбэрдэлээбит-тэргэ олус истинник-иһирэхтик көһүннэ. 56 сыл биригэ олонор кэлбит улуус дьонун-мааны ыалын быһыытынан биллэр РФ үтүөлээх лесоведа Владимир Иванович уонна Варвара Константиновна Саввиновтар Арасыйаба Дьизэ кэргэн сылын бэлиэтин Алексей Иннокентьевка туттардылар. Алексей Михайлович улууска 2024-2025 сс. Олох-дьаһах эйгэтин туспары сыллаарынан биллэрдэ.

## Подведены итоги конкурса ППМИ

**Стали известны итоги республиканского конкурса Программы поддержки местных инициатив. Решением комиссии по конкурсному отбору ППМИ-2024 победителями стали 14 проектов из 12 поселений. Из бюджета РС (Я) будет выделено 27,5 млн. руб., в том числе на реализацию 13 проектов - по 2 млн. руб., 1 проекта (Едейский наслег) – 1,5 млн. руб. По условиям ППМИ, в качестве софинансирования будут собираться взносы населения и спонсоров.**

Итак, кто же победители конкурсного отбора ППМИ? Это следующие проекты: летний водопровод микрорайона «Советский», освещение микрорайона «Портвской», обустройство музыкальной зоны памятника Никифора Семенова (г. Нурба); текущий ремонт улиц Лесная и Центральная с. Едей, обустройство летнего водопровода в с. Кюндяда, обустройство сквера «Знатные люди Мальжагарского наслега»; приобретение труб для подключения к центральному отоплению частных домов с. Энгольжа; ремонт улиц с. Хаты; обустройство летнего водопровода микрорайона Бегдьееле с. Антоновка; устройство универсальной спортивной площадки с. Сюля; приобретение спецтехники для благоустройства и пожарной безопасности на территории Таркайинского наслега; обустройство подъездной дороги к полигону ТБО с. Маар, благоустройство и оснащение территории (саха балагана) с. Сайылык; приобретение магистральных труб для подключения к центральному отоплению с. Чукар (1 этап).

Поздравляем победителей конкурса ППМИ и желаем успешной реализации проектов! Всего на конкурсном отборе ППМИ от Нурбинского района принял участие 21 проект, в т.ч. от 17 поселений – 19 проектов, от муниципального района – 2 проекта.

Геннадий АНТОНОВ



## Нурбаттан научнай-практической конференцияга кытыннылар



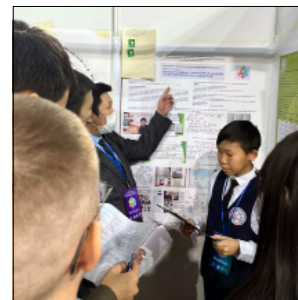
**Тохсунньу 9-12 куннэригэр, Дьокуускай куоракка адемик В.П.Ларионов аатынан «Инникигэ харды» научнай-практической конференция 28-с төгүлүн ытыллар. Научнай-практической конференцияга 1800-тэн тахса оҕо кытынна, 13 сизксийэбэ араһан үлэ барда.**

Маннайгы күн «Триумф» уорабайыгар кыттааччылар үлэлэрин стенданан билиһиннэрбиттэрэ. Иккис күн оҕолор экспердэр иннилэригэр үлэлэрин көмүскээтилэр.

Нурбаттан 45 оҕо бэйэлэрин үлэлэрин көмүскээтилэр. 23 оҕо маннайгы тургутууну аһаннар, сизксийээнэн этапка быраһаактарынан көмүскээти-



лэр. Икки күннээх тынааһыннаах үлэ түмүгэ сарсын, тохсунньу 11 күнүгэр, тахсыаба. Оҕолор көхтөөхтүк кытыннылар, салайааччылар долгуйдулар. Бу өй, билии, билим улахан тэрээһинэ сылын аайы ытыллар. Манна араас хайысхаба чинчийэр үлэни онорбут, көмүскээбит оҕолор кытынны-



лар. Конференция чэрчитинэн элбэх куурустар, маастар-кылаастар, төгүрүк остуоллар, быыстапкалар ытыллаллар.

Наталья ЖДАНОВА



## Сүөһүлээхтэргэ быйыл Ил Түмэн харчы көрбүт дуо?

**Бүгүн бары сөбүлээн туттар ватсаппытыгар "Ил Түмэнгэ сүөһүлээх дьонго харчы көрөр буолбуттар" диэн соһуччу сонун тарҕанна. Сүөһүлээх дьон итэбэйиминэ "Кырдьык дуо?", "Ама дуо?" диэн ыйыталлар.**

Нурбатаабы тыа хаһаайыстыбатын департаментын салайааччыта Леонид Ушкановтан ыйыталастым.

- Миигиттэн эмиэ бүгүн хас даһаны киһи ыйытта. Олоҕо суох информация. СӨ тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтин кытары кэпсэтэ сырыттым. Бүгүнгү туругунан итинник дьаһал суох, - диэн хоруйдаата.

Онон өссө төгүл ааһааччыларбытын сэрэтэбит: ватсап сонуннарыгар, официальной сайтка сигэтэ суох буоллабына, итэбэйимэн. Кырдьык сонуну оройун хаһыатыгар уонна хаһыат сетевой таһаарыларыгар күннэтэ сырдата туруохпут.

Лена ПЕТРОВА



 12 января – День работников прокуратуры РФ

Геннадий АНТОНОВ

**12 января работники прокуратуры РФ отмечают свой профессиональный праздник. Чуть больше двух месяцев назад, 7 ноября приказом Генерального прокурора РФ транспортным прокурором РС (Я) был назначен ИЛЬИН Артем Романович, больше известный в народе как «нюрбинский прокурор».**

**Должность транспортного прокурора до этого момента была не только непубличной, а вообще мало кому понятной – эти чиновники от надзора очень редко что-то комментировали в региональных СМИ. Но наверняка отныне такому положению приходит конец. С первых дней новый транспортный прокурор республики в своей известной манере рьяно взялся за работу, были организованы проверки в аэропорту Якутска, и в аэропорту был установлен пункт приема граждан. Начали вскрываться дела, связанные с различными нарушениями в сфере транспорта, свидетельством чему стали частые публикации в прессе.**

**Многим зрителям районов не понаслышке знакомы существующие проблемы в работе воздушного и речного транспорта, также проблемы в междугородних такси. В этой связи, и в преддверии профессионального праздника работников прокуратуры РФ наш корреспондент беседует со старшим советником юстиции Артемом Ильиным о некоторых особенностях работы транспортной прокуратуры РС (Я).**

●●● - Артем Романович, расскажите, пожалуйста, чем занимается транспортная прокуратура в нынешних условиях?

●●● - Якутская транспортная прокуратура осуществляет надзор за исполнением законов в транспортной и таможенной сфере на территории Республики Саха (Якутия). Надзорная деятельность Якутской транспортной прокуратуры охватывает все сферы деятельно-

## Соблюдать закон в небе, на земле и на воде



сти объектов транспортного комплекса Республики Саха (Якутия), за исключением автомобильного транспорта.

В нынешних условиях, учитывая непростое время, на особом контроле Якутской транспортной прокуратуры находятся вопросы соблюдения требований защищенности и безопасности объектов транспортного комплекса Республики Саха (Якутия). Приоритетными направлениями надзора являются вопросы, связанные с соблюдением прав пассажиров, соблюдением законодательства в сфере безопасности движения на воздушном, водном и железнодорожном транспорте.

●●● - Как и с каких шагов начали свою работу в новой должности?

●●● - Свою работу на новом месте начал с изучения проблемных вопросов в транспортной сфере и анализа состояния законности. С учётом накопившихся проблем, определены приоритетные направления деятельности Якутской транспортной прокуратуры, утвержден план работы транспортной прокуратуры на первое полугодие 2024 года, который ориентирован на реальное и эффективное устранение нарушений в сфере транспорта, обеспечение соблюдения прав пасса-

жиров.

●●● - Какие преступления расследуются правоохранительными органами на транспорте и в таможенной сфере?

●●● - За 2023 год поднадзорными правоохранительными органами выявлено 330 преступлений, совершенных на объектах транспортной инфраструктуры. Преступления касались фактов хищения личного имущества пассажиров, перевозимых грузов, незаконного оборота наркотических средств, незаконного оборота оружия, кроме того, правоохранительными органами принимались меры, направленные на противодействие экономической и коррупционной преступности.

Не искоренены факты хищения топлива с речных судов транспортных организаций РС (Я). Так, в 2023 году поставлен обвинительный приговор в отношении трех лиц, совершивших хищение топлива на общую сумму свыше трех миллионов рублей. Все трое приговорены судом к различным видам наказания.

В 2023 году таможенными органами РФ выявлено 6 преступлений по фактам контрабанды за границу культурных ценностей в виде рогов, черепа шерстистого носорога.

В 2023 году вскрыты многочисленные факты хищений денежных средств у бюджетных организаций РС (Я) работниками путем предоставления авансовых отчетов с поддельными проездными документами в целях получения возмещения расходов на проезд к месту проведения ежегодного оплачиваемого отпуска. По данным фактам возбуждено 41 уголовное дело, проводится расследование.

В 2024 году работа поднадзорных правоохранительных органов будет продолжена с

учетом складывающейся криминальной обстановки при координирующей роли прокуратуры.

●●● - Прошло совсем мало времени, сможете ли Вы рассказать о каких-либо серьезных нарушениях, устранения которых Вам удалось добиться на новом посту?

●●● - На сегодняшний день с момента моего назначения на должность удалось добиться некоторых положительных результатов, которые, в первую очередь, учитывая нынешнее непростое время, связаны с вопросами соблюдения требований защищенности объектов транспортного комплекса Республики Саха (Якутия).

Так, Якутской транспортной прокуратурой совместно с УФСБ РС (Я) проведена проверка безопасности транспортного комплекса. По результатам проведенной проверки установлены нарушения в указанной сфере. В отношении должностных лиц АО «Аэропорт Якутск» и ФКП «Аэропорты Севера», ответственных за транспортную и авиационную безопасность возбуждены дела об административных правонарушениях, предусмотренных частью 1 статьи 11.15.2 и частью 1 статьи 11.3.1 КоАП РФ. Постановлениями МТУ Ространснадзора по ДФО должностные лица АО «Аэропорт Якутск» признаны виновными в совершении административных правонарушений, предусмотренных ч. 1 ст. 11.15.2 и ч. 1 ст. 11.3.1 КоАП РФ.

Кроме того, одним из приоритетных направлений деятельности Якутской транспортной прокуратуры является осуществление надзора за соблюдением требований в сфере безопасности полетов, в указанном направлении также удалось достигнуть определенных успехов.

Якутской транспортной прокуратурой выявлен факт внесения в техническую документацию воздушного судна подложных сведений. В связи с чем, прокуратурой в Северо-Восточное линейное управление МВД России для решения вопроса о возбуждении уголовного дела направлены материалы по факту использования подложной пономерной документации, содержащей недостоверные сведения о сроках эксплуатации, о назначенных ресурсах, о межремонтных ресурсах, указывающие на признаки уголовно-наказуемого деяния, предусмотренного частью 5 статьи 327 УК РФ. По результатам рассмотрения отделением дознания Северо-Восточного линейного управления МВД России принято процессуальное решение о возбуждении уголовного дела. В настоящий момент проводится расследование. Ход расследования уголовного дела находится на личном контроле Якутского транспортного прокурора.

●●● - Расскажите немного о коллективе Якутской транспортной прокуратуры.

●●● - В настоящее время работники Якутской транспортной прокуратуры представляют собой сплоченный коллектив, состоящий в основном из молодых сотрудников, который способен решать поставленные задачи в деле укрепления законности и правопорядка в транспортном комплексе Республики Саха (Якутия).

●●● - Артем Романович, спасибо за интервью. От имени редакции газеты «Нюрба-Огни Нюрбы» сердечно поздравляю Вас и руководимый Вами коллектив с профессиональным праздником и желаю успехов в Вашей ответственной работе, счастья и благополучия Вам и Вашим близким!

 ЯСИА

### Владимир Путин отменил свою поездку в Якутию из-за погодных условий

Глава государства заверил, что потом обязательно посетит республику

Президент России Владимир Путин в среду с рабочей поездкой прилетел в столицу Чукотского автономного округа – Анадырь, где рассказал, что планировал поездку и в Якутию, но ее пришлось отменить из-за погодных условий, сообщает ТАСС.

Об этом Владимир Путин рассказал в ходе встречи с представителями общественности Чукотки, отвечая на вопрос о специфике транспортных проблем региона. При этом глава государства заверил, что потом обязательно посетит республику.

«Вот я собирался сейчас в Якутию лететь, но самолет не может сесть. Пришлось отменить поездку в Якутию. Но я съезжу все равно», —

приводит слова Путина ТАСС.

### В Якутии продолжают работу по оказанию медпомощи и реабилитации военнослужащих

В республике продолжается оказание медицинской помощи и реабилитации демобилизованным участникам специальной военной операции, а также их родственникам. Для каждого военнослужащего разрабатывается индивидуальная маршрутизация. Об этом рассказала заместитель министра здравоохранения Якутии Любовь Бурнашева.

«Медицинскими организациями Якутии продолжается налаженная работа по оказанию медицинской помощи и реабилитации всем демобилизованным участникам специальной военной операции и их родственникам в приоритетном порядке. По приезду участники СВО обращаются в поликлинику

по месту прикрепления и проживания. При необходимости по зеленому коридору во всех медорганизациях республики оказывают всю диагностику», — отметила Любовь Бурнашева.

Кроме того, продолжается работа якутских медиков для поддержки якутян-военнослужащих, которые проходят лечение в военных госпиталях. Такая практика проводится с ноября 2022 года по поручению главы Якутии Айсена Николаева.

### Более шести тысяч жительниц Якутии получили пособие по беременности и родам

В Якутии по итогам прошлого года пособие по беременности и родам получили 6847 трудоустроенных матерей на сумму свыше 1,6 млрд рублей. Об условиях для получения пособий напомнили в отделе Социального фонда России

по республике.

Пособие предоставляется трудоустроенным женщинам, которые в данный момент находятся в декретном отпуске, или работающим женщинам, которые усыновили ребенка младше трех месяцев. Важно отметить, что выплату может получить только мать новорожденного. Это связано с тем, что размер выплаты напрямую зависит от родов. Например, при сложных родах или рождении близнецов размер пособия увеличивается, а период отпуска по беременности продлевается.

Размер пособия зависит от среднего заработка женщины за два года, предшествующих рождению ребенка. Пособие выплачивается одновременно за весь период отпуска по беременности и равняется 100% среднего заработка. В некоторых случаях пособие гарантированно выплачивается в сумме не ниже минимально установленного размера. Например, если заработок жен-

щины за указанный период равен или меньше минимального размера оплаты труда.

Чтобы получить пособие, женщине нужно предоставить своему работодателю лист нетрудоспособности по беременности и родам (его формирует в электронном виде медицинская организация, где женщина состоит на учете по беременности), а также заявление о предоставлении отпуска по беременности и родам; решение или копию решения суда об усыновлении ребенка; свидетельство о рождении ребенка.

Выплата производится в течение десяти рабочих дней с момента получения работодателем документов.

При возникновении вопросов можно обратиться в единый контакт-центр отделения СФР по Якутии, позвонив по телефону 8 800 100-00-01 (звонок бесплатный), график работы: с 09:00 до 17:00.



Нурба - мин куоратым

# «Дьонно табыгастаах уонна тупсаҕай эйгэ тэриллэригэр үлэлиибит»

Геннадий АНТОНОВ

**2017 сылтан Арасыйаҕа «Тупсаҕай куорат эйгэтин үөскэтии» федеральной бырайыак уонна «Олорор дьэ уонна куорат эйгэтэ» нацпроект олоххо киллэриллэр. «Куорат эйгэтэ» бырайыак Госдума уонна олохтоох салалыны уорганнарын дыкутааттарын таларга быыбар хампаанньатын кэмигэр быыбардааччылар баҕа санааларыгар уонна накаастарыгар олоҕурбута. Итинэнэ дойду бары эрэгийиннэрин кииннэрин, дыбуус куораттарын уонна бөһүөлэктэрин интериэстэрин таарыйар. Ити кэмгэ Дьокуускайтан быыбар саҕаланан иннинэ дьон санаатын үөрэтэ-чинчийэ социологтар кэлэн үлэлиибитэрин, дьонно аңкетирование ыыппыттарын өйдүүбүн, кинилэр истэригэр 90-с сылларга ЯНЦ уопсайыгар олорон билсипит киһим эмиэ баара.**

Бу федеральной бырайыак сыала-сорууга – дьон маассабыт-дык сынньанар сирдэрин уонна уопсай дьэ уопсай тиэргэннэрин тупсаран оноруу. 2017 с. бырайыагы олоххо киллэрэргэ федеральной бүддьүөттэн 25 млрд. 601 мөл. солк. көрүлүбүтэ. «СӨ территориятыгар аныгы куорат эйгэтин үөскэтии» судаарыстыбаннай тосхолу олоххо киллэриигэ федеральной бүддьүөттөн 2018-2024 сс. 1 млрд. 982,2 мөл. солк. аанамтыта. Итини таһынан өрөспүүбүлүкэ ирээт-тэһэн үбүлээһинэ 364 мөл. 553 тыһ. солк. тэннэһэр (СӨ Ил Дарханын 2021 с. кулун тутар 31 к. 1777 №-дээх Ыйааҕа). Үп-харчы улахан куонкуруһу ааһан кыайылыах тахсыбыт бырайыактары олоххо киллэриигэ бэрлэлэр.

Улууспут киинэ сыллата тупсан-киэркэйэн иһэр. Нурба куоракка аныгы саҕа уопастыбаннай эйгэлэр үөскүүллэр: саҕардыллыбыт кыраһыабай паарка, Нюрбинка үрэхтэр оҕолорго аналлаах сөтүөлүүр сир, «Набережная», Энергетик кыбаарталга тупсарыллыбыт тиэргэн, дьон сынньанарыгар аналлаах атын даҕаны миэстэлэр уонна тупсарыллыбыт территориялар.

Нэһилиэнньэлээх пууннары тупсарыы биир хайысхатынан өрөспүүбүлүкэтээҕи Олохтоох көбүлээһиннэри өйүүр бырагыраама буолар. ППМИ чэрчитинэн куонкуруска 2022 с. - Ыраах Убайаанга сайынны уу ситимэ, Ст. Васильев уул. созурууну өттүн тротуара уонна Сергей Васильев аатынан паарка “Уличной тренажердар” бырайыактара, 2023 с. – Нурба к.

пааркатыгар Никифор Семенов пааматынньыга, Нурба биллиилээх дьонун аллеята уонна Ст. Васильев уул. паарка таһынааҕы массына парковкатын бырайыактара кыайыттары. Итилэртэн сороҕо бүтэн үлэҕэ киирдэ, сороҕо үлэлэнэ сылдьар. 2024 с. ППМИ куонкуруһугар эмиэ 3 бырайыак кыайда: Сэбиэскэй микро-оройуонна сайынны уу ситимэ, Портовской микро-оройуон уулуссатын сырдатыыта, Никифор Семенов пааматынньыгын музыкальнай зонатын оноруу.

Манна Нурба куорат уопастыбаннай эйгэлэрин сайдыытын Дириэксийэтин (ДРОП) салалыааччыта Саргылана Седалищева куорат тупсарыллыытын туругун хайдах сыаналыырын уонна чугастааҕы сылларга куораппытыгар туох саҕа-сонун күүтэрин кэпсээтэ.

●●● - **Саргылана Петровна, өрөспүүбүлүкэтээҕи ППМИ куонкуруһугар 3 бырайыаккыт үһүөн кыайыттарынан эбэрдэ буоллун! Нурба куорат уопастыбаннай эйгэтин сайыннара Дириэксийэ, дьингэ, тэриллэн үлэлиибитэ балаҕа буолла. Ол эрэри сорох дьон, чуолаан тыа нэһилиэктэригэр үчүгэйдик билбэт буолуохтаах, онон ДРОП үлэтин-хамнаһын туһунан сийилии соҕус билиһиннэр эрэ.**

●●● - Нурба куорат уопастыбаннай эйгэлэрин сайдыытын Дириэксийэтэ 2019 с. тэриллибитэ. 2023 ДРОП тутула уларыан архитектор, уопастыбаннаһы кытта үлэҕэ исписэлиис уонна уопастыбаннай эйгэлэри көрөр-истэр АХЧ исписэлиис баар буолла. Онон дириэксийэ барыта 6 үлэһиттээх.

Сүрүн үлэбит хайысхаларынан уопсай эйгэни бырайыактааһын, араас хабааннаах куонкурустарга кыттан бүддьүөтү таһынан үбү киллэриин, баар уопастыбаннай эйгэлэри көрүү-истиин уонна уопастыбаннай эйгэлэргэ араас хабааннаах тэрээһиннэри тэрийэн ытыгы буолаллар. Итини таһынан улуус нэһилиэктэригэр ППМИ куонкуруһугар бырайыагы ырытан онорорго, куонкуруска кыттар сайаапканы бэлэмнииргэ көмөлөһүөхпүтүн сөп.

●●● — **Нурба уопастыбаннай эйгэлэри салалыыга ханнык сүрүн кыһалбалары ааттыгынын?**

●●● — Саамай сүрүнэ – куораппыт олохтоохторун баҕаларын куораппыт оччо улахан суох бүддьүөтүн кытта сөп түбэһиннэри буолар. Дьон наадыыты улаата турар, оттон

хаһан буоларын курдук куорат бүддьүөтэ кырыымчык. Биһиги дириэксийэбитигэр тиксэр үбү, биллэн турар, саҕа кэрэхсэбиллээх территориялары тупсарарга туттабыт. Үлэбитигэр тэрилтэлэр уонна көхтөөх олохтоохтор сүрэхтэрин баҕатынан кэлэн көмөлөһөлөр, ыраастааһынна суботунньукка да буоллун.

Биир кыһалҕа быһыытынан бириддиэлэн үһүнү-киэни ырыналаабат, быстах санаалаах дьон өттүттэн онгоһуллубукка харыстабыла суох сыһыаны ааттыахха сөп. Билигин аҕай ыраастаммыт территорияны бөбүрдүү-киртити, тыйаатыр аттыгар тупсаҕай лаампалары тоҕута тэбиэлээһин, уопсай дьэ таһынааҕы былаһаакка онгоһуктары алдыты – мань барытын үлэли сылдьар дьон ыарылыахтык ылынар. Инникитин манньк быһыылар хатыламаттарыгар баҕарабын.

●●● — **Нурба куоракка ураты болботону эрийэр миэстэлэр бааллар дуо?**

●●● — Куорат уопастыбаннай миэстэлэрэ барыта дьонно олус суолталаахтар диэн ааҕабыт. Чуолаан ол иһин олохтоохтордуун быһа сибээс баар, дьону кытта ханнык эмэ территориялары тупсаран онорор туһунан сүбэлээһит. Биһиги мань ыйытыктар эбэтэр онлайн-куоластааһын көмөтүнэн оноробут.

Куораппыт ханнык эмэ миэстэтин өрө тардарга, тупсарарга дьон быһаччы даҕаны, куйаар ситимин нөҕүө тэйичиттэн даҕаны санаатын көхтөөхтүк биллэрэр. Дьон ханнык территориялары тупсаран онорууну таларга кыттыылара үрдүк буоллаҕына, соччонон элбэх бырайыагы олоххо киллэрипитин сөп диэн санаалаахпын. Эрдэ «Уһук Илин 1000 тиэргэнэ» федеральной бырайыагынан Энергетик кыбаарталга, уруккута «Весна» маҕаһын (биллингинэн архып дьэитин) кэннигэр дьон сынньанарыгар аналлаах тиэргэн тупсарыллан онгоһуллубута. Ааспыт сыл бүтэһигэр онлайн-куоластааһын түмүгүнэн куорат киинигэр Пионерская уул. 67 №-дээх дьэитин таһын тупсаран оноруу бырайыагынан федеральной куонкуруска кыттар буоллубут.



Седалищева Саргылана Петровна

Биһиэхэ үлэбитигэр сүрүн көмөлөһөчүлэринэн түөлбөлөр актыбыыстара буолаллар. 2023с.Нурба к. түөлбөлөр сай-

лээн сынньанар сирдэригэр ку-булутуохтаахпыт.

●●● — **Нурба уопастыбаннай эйгэлэри салалыарга тэрилтэлэри, урбаанньыттары кытта хардарыта үлэ туһунан кэпсээһин сөп дуо?**

●●● — Куорат дьаһалтатыгар уопастыбаннай эйгэлэри салалыыга да, кириэр боппуруостары быһаарарга да сааһыламмыт систиэмэ үлэлиир. Партнерство куораппытыгар бэрээдэк баар буолуутугар биир тутуу өрүт буолар. Итини таһынан биһиги былаһааккалар-бытыгар араас тэрээһиннэри тэрийэн ытар урбаанньыттары кытта ыкса үлэлээһит. Дьонно наадалаах дьарыктарга маастар-кылаастары уонна тематической биэчэрдэри тэрийэбит.

Биһиги олоххо кирибит уопастыбаннай эйгэлэри сана ис хоһооннон, олохтоохторго уонна ыалдыттарга ордук умсугутуулаах, интериэһинэй буоларын ситиһиэх кэриннээхпит. Паарка уонна сквердэр диэн үүнэн турар мастар быыстарыгар кытаанах бүрүөһүннээх суол эбэтэр олорор ыскамайыка эрэ буолбатах, дьон манна кэлэн аралдьыйарын, сынньанарын ситиһэн уопастыбаннай эйгэ үлэтин тэрийиэхтээхпит.

●●● — **Нурба уопастыбаннай эйгэлэрин дьэити ураты кыһалбалары уонна сайдыытыгар киллэрэргэ былааннара ханнык эмэ чопчу культурунай эбэтэр историческай өрүттэр бааллар дуо?**

●●● — Нурба хас биридди уопастыбаннай эйгэтэ ураты тыыннаах, ол иһин кинилэр кэнсиэпсийэлэрин олоххо киллэриин араас түгэннэртэн туту-луктаах: дьон баҕата, бу миэстэ историята, чопчу уопастыбаннай эйгэ ис хоһооно. Уопастыбаннай эйгэлэри сайыннары дириэксийэтин иһинэн архитектордаахпыт. Кини бу этилэр территориялар уратыларын көрдөрүө, дьон баҕатын хайдах быһыылаахтык олоххо киллэрэргэ үлэлиир.

●●● — **Уопастыбаннай эйгэлэри сайыннарага көбүлүүр дойду атын куораттарын эн табыллыбыт уонна манна олоххо киллэриэххэ сөп холобурдары чорботуоххун сөп дуо?**

●●● — Ааспыт сылга «Номадо» архитектурнай бюрону кытта үлэлэһэн, Нурба куорат маастар-былаана онгоһулунна. Өрөспүүбүлүкэтээҕи Кэлэр көлүөнэлэр фондатытан 2 мөл. солк. көрүлүбүтэ. Бу маастар былаанынан ситэтэрэн куораппытын тупса-

ды-тын сылынан («Год развития территории нашего самоуправления») бил-

лэриллэн, сыл устата куорат түөлбөлэрин бэстибээлэ ытыллан, уопастыбаннай үлэҕэ улахан сэргэхсийи табыста. Билигин бу түөлбөлэрбитин ТОС быһыытынан официальной регистрациялыахтаахпыт.


Биллэн турар, хайдах быһыылаахтык Нурбабытын тупсаран онорор туһунан бэйэбит стратегическай көрүүлэрдээхпит. Онно 2 сүрүн хайысханы чорботуохпутун сөп. Бастакытынан, куораппыт Бүлүү өрүс үрдүгэр турарынан сибээстэн, сыыр үрдүнээҕи территориялары кытта үлэ.

Иккиннээн, Нурбабытын улуус административнай киинин эрэ быһыытынан буолбакка, история, культуура уонна искусство өттүнэн эмиэ баай историялааҕын быһыытынан, ыалдыттарга киэн тутта көрдөрөр эбийиэктит элбэх буоларын ситиһэр сорок турар. Бу өттүнэн Нурба саҕа-сырдык уонна тупсаҕай тыйаатыра толкуйдааммыт уопастыбаннай эйгэлээһин, дьон сынньанар миэстэлэрдээһин билиэтибин. Син ол курдук, саҕа тутулар эбийиэктэр тастарын, уопастыбаннай миэстэлэри эмиэ сайыннаран дьон сөбү-



 Нурба - мин куоратым



 ДРОП кэлэктибэ үлэ кэмигэр

рыахпыт. Уопсастыбаннай эйгэлэр өттүлэриттэн куорат сайдыытын сүрүн түгэннэрэ быһаарылыннылар. Холбура, Нурба «Набережная» салгыы ситэрэргэ үлэ салҕаныаҕа. Степан Васильев уулуссата аныгы ирдэбиллэргэ хоруйдуурдуу сангардан оноруллуохтаах. Ааспыт сайын Москваттан «Асадов» конструкторскай бюротуттун кэлэн биһигини кытта үлэлэһэн, үөрэтэн уонна матырыяал хомуйан барбыттара. Үлэ түһүмэтинэн ытыллан, 2027 с. Нурбаҕа СӨ норуоттарын 9-с Спортивной оонньууларын иннинэ куораппыт киин уулуссата тосту уларыйан-тупсан көрсүөхтээх. Манна куорат дьаһалтата улуус салалтатын кытта биир ситимнээх үлэни ытарын бэлиэтибин.

Отон атын куораттар уопуттарын туһунан этэр буоллаха, биһиги кэллиэгэлэрибитин

кытта кэпсэтэ-билсэ олорубут, уопут атастаһабыт, биһиэхэ барсыан сөптөөх диэбит бырайыактарыбытын үөрэтэбит. Уопсастыбаннай эйгэлэри тэрийиигэ Татарстан ордук сайдыылаах. Архитектор Акулина Аммосовалыын ааспыт сылга 1-ый кэрингэ куйаар ситиминэн «Татарстан Өрөспүүбүлүкэтин куораттарын сайдыытын институту» Фонда уонна Казань куорат пааркаларын уонна сквердэрин дириэксийэтэ тэрийэн ыыппыт «Комплексный подход к управлению общественными пространствами» кууруска үөрэмиппит, сэртификэт ылбыппыт.

●●● — **Дьонно чөл олобу пропагандалыырга уопсастыбаннай эйгэлэргэ дьон көхтөөх сынныланган зоналарын эбэтэр спорт эбийэктэрин тэрийии былаананар дуо?**

●●● — Биһиэхэ араас көрүннээх эйгэлэр бааллар: Сергей Васильев төрүттээбит культуура уонна сынныланган паарката, «Набережная», тизгэн территорията уонна сквердэр. Эрдэ эпитим курдук, уопсастыбаннай эйгэ кэнсиэспийэтин ырытан онгорорго дьонтон функциональнай зоналарынан этиилэри хомуйабыт. Спорт былааһакаларыгар дьон наадыыбыта улахан. Ол иһин эрдэ түөлбөлөрүнэн спорт былааһакаларата тутулан кирибиттэрэ. Ааспыт күһүн Нурба куорат Күнүгэр пааркаҕа «уличной» спортивной тренажердары аҕалан туруорбуппут. Спорду сэнээрэр дьон сөбүлээн мустар уонна дьарыктанар сирдэринэн буолла.

●●● - **Саргылана Петровна, сиһилии кэпсээниң иһин махтал.**

 Год семьи в РФ, Год детства в РС(Я)

## Первый арт-девичник года в Нурбе



 Уруһуйдууру сатыыр эбиппит!



 Арт-девичник кыттылаахтара

**5 января в Нурбинском театре прошло очень интересное совместное мероприятие Нурбинского театра с МАУ «Дирекция Развития Общественных Пространств» при МО «Город Нурба». Психолог Мария Анисимова, фотограф Виктория Иванова и режиссер Нурбинского театра Маргарита Васильева-Хотууна провели Арт-девичник под девизом «Счастливая мама - счастливая семья».**

Главная цель мероприятия – это психоэмоциональная разгрузка для мам. Позволить себе расслабиться, побыть наедине с собой или в окружении подруг, заняться собой, творчеством – крайне важно, чтобы снизить уровень стресса, предотвратить нервное истощение, выгорание, восстановить внутренние ресурсы. А потом вернуться к своим домашним с новыми силами и положительными эмоциями.

Первое мероприятие, посвященное Году семьи в РФ и Году детства в РС(Я), посетили будущие мамы, молодые мамы и бабушки города Нурба. Они под руководством Маргариты Васильевой-Хотууны создали картины по мотивам «Звездной ночи» Ван Гога, с психологом Марией Анисимовой с по-

мощью метафорических карт провели для себя диагностику и коррекцию. А фотограф Виктория Иванова провела профессиональную фотосессию. Все остались очень довольны и поделились положительными отзывами: «Прошло очень полезное мероприятие и по части самопознания, и по части рисования. Метафорические карты, оказывается, помогают открыть в себе сильные стороны и проработать себя. Другие нейронные связи проснулись во время рисования картины. Благодаря за чудесный день женского счастья, желаю здоровья всем участникам, вашим родным, процветания во всем.»

«Прошел прекрасный январский день, благодарю всех организаторов, желаю и надеюсь, что подобные встречи будут проводиться и впредь. Я в данное время не работаю, отдохнула от дома, посвятила время себе. Домой пришла, наполненная позитивной энергией, никогда не рисовала, а сегодня почувствовала себя художницей.»

Надеемся, что проекты, посвященные Году семьи и Году детства продолжают воплощаться в жизнь совместными усилиями.

**Нурбинский драмтеатр  
Фото — Виктория Иванова.**



## Марха улууһун 200 сылыгар

**Саха сиригэр маннайгы таңара дьизэ билингинэн Нурба оройуонун Үөдэй нэһилигин сиригэр, ол кэмгэ Үөһэ Бүлүү кыстыгар тутуллубута. 1634 сыллаахха Бүлүү хангас биэрэгэр, Түүкээн төрдүгэр комиссарство үлэлииригэр анаан, ол таһынан сэттэ олорор дьизэ уонна таңара дьизэ, барыта тобус ампаар дьизэни Енисейскэйтэн кэлбит хаһаактар тулпуттар.**

1639 сыллаахха Тобольскайтан кэлбит Саха сиригэр маннайгы бойбуодаларыгар П.П. Голвингча уонна М.Б. Глебовка, ыраахтааҕы Дьокуускай остуругар Таңара дьизэтин туталларыгар соруудахтаабыт. Архиепископ Сибирскай Нектарий таңара дьизэтин ис тэрилин биэрбит. 1640 сыллаахха Троицкай таңара дьизэ тутуллан үлэҕэ киирбит. 1645 сыллаахха сана остуруокка архимандрит Самуил салайытынан Михаил Федорович ыраахтааҕы харчытыгар Сибэтиэй Михаил Малейн таңаратын дьизэтин тулпуттара. Итини мас олбуорунан эргийэн, икки часовняны эбии тутан маннайгы манастыыр буолбута. Илин өттүгэр Кириэс часовня, арҕа өттүгэр Знаменскай таңара дьизэ (часовня). Дьокуускайга хаһаактар кулбалара А. Шестаков үбүлээн Богородскай таңаратын дьизэ тутуллубута.

1700 сыллаахха Индигир өрүскэ Зашиверскай куоракка Спасскай таңара дьизэ тутуллубута. Хара уоспа туран дыоно суох икки сүүстэн тахса сыл кураанах турбут Зашиверскай куорат таңаратын дьизэтин 1971 сыллаахха Новосибирскайга көһөрөн тулпуттара.

1708 сыллаахха Дьокуускайга умайбыт икки этээстээх, сэттэ төбөлөөх мас таңара дьизэтин оннугар маннайгы таас таңара дьизэтин тугуута саҕаламмыта.

1718 сыллаахха Дьокуускайга хаһаактар кулбалара А. Шестаков үбүлээн Ньюкуола таңара дьизэ тутуллубута. Манна сүрэхтэммэтэх сахалар сылдыһылар элбээбит. Сибэтиэй Ньюкулай күнүгэр - ыам ыйын 22 күнүгэр сахалар былыр-былыргыттан дылы түмүктүү күннэрэ сөп түбэхэр.

Сүүс сылтан ордук кэмгэ бириддиэлээн эрэ олохтоох саха сүрэхтэммитэ. 1735 сыллаахха Дьокуускайга епископ Иннокентий (Нерунович) кэлбитэ. Епископ Иннокентий аҕабыт Алексей Слепцовка Спасскай манастыыры дьаһайарын таһынан олохтоохтору сүрэхтииригэр, сана сүрэхтэммитэри дьаһаах хомуйааччылартан көмүскүүрүгэр соруйбута. Сүрүн соруунан Дьокуускай архимандритыгар манастыырга оскуоланы аһарыгар эппит. Епископ Иннокентий Нерунович Саха сиригэр иккестээн 1741 сыллаахха кэлэн Өлүөнэ, Бүлүү кытылын олохтоохторун икки сыл кэрийэн, таңараҕа тиксэллэригэр, сүрэхтэнэллэригэр ынҕырбыта. Үөһэ Бүлүүгэ сана таңара дьизэтин тутулар сиригэр сибэтии гыммыта. Эдьигээнгэ часовня, Халымаҕа, Аммаҕа таңара дьизэлэрин туталлары күүлэҕэбитэ. Дьокуускайга Иоанно-Предтеченскай таңара дьизэтин аһыллытын сибэтии

гыммыта.

1740 сыллаахха флот капитана Дмитрий Лаптев, адмиралтейство кэллиэгийэтигэр олохтоохтор сүрэхтэнэллэрэ элбээбитинэн православнай таңара дьизэлэрин тутуутун үкстэллэригэр туруорсубут. Эһиилигэр 1741 сыллаахха Иркутскай синода архиерейга сана таңара дьизэлэрин тутулар сирдэрин буларыгар соруудахтаабыт. 1755 сыллаахха епископ Софроний (Кристалевская) бэлиэтээбитинэн, Дьокуускай уеһыгар 10 таңара дьизэтигэр 49 үлэ миэстэтигэр 29 эрэ анал духовенство үлэһитэ баара, 20 үлэһит тийбэтэ.

Сунтаарга маннайгы таңара дьизэтин 1764 сыллаахха аҕабыт Василий Попов тутарбыта. Номоххо кэпсэнэринэн бу тутуу саха кыһа булбут үс буут үрүн көмүс манньааттардаах кылаатынан үбүлэммит. 1784 сыллаахха хааһына суутугар Эдьигээннээҕи кыстыкка таңара дьизэ тутуллубута.

Ыраахтааҕы 1720, 1731 сыллардааҕы укааһынан сана сүрэхтэммиттэргэ араас чэпчэтиилэр бааллара, дьаһаах төлүүртэн 3–5 сыл босхолоһун, ону таһынан: «приходящих новоокрещенных в награждение за восприятие святого крещения против прежних дат... каждому по кресту медному, что на персях носят... весом по 5 золотников, рубахи и порты, по сермяжному кафтану и рукавицы, обувь чирюки, а кто познатце, тому при крещении давать кресты серебряные по 4 золотника, кафтаны суконны крашеные... а вместе чирюки и сапоги... кацавейка женскому полу, волосники, нательные рубахи по одной холщовой да денег... Которые сверх того святое крещение с женой и детьми принимает семьей давать в их дома по иконе». Ол таһынан сүрэхтэнэ иликкинэ онгорбут кыра буруйун сотуллара.

Епископ Иннокентий (Нерунович) Дьокуускай уонна Бүлүү өрүс олохтоохторун 300 киһини сүрэхтээбитэ. Спасскай манастыыр салайааччыта архимандрит Нафанаил бастагы кэлбит сылыгар 77 дууһаны сүрэхтээбит. 1740–1770 сылларга Үөһэ Бүлүү таңаратын дьизэтигэр 2000 тахса киһи сүрэхтэммит. Былыргы картаҕа көрдөххө ити кэмгэ комиссарство билигин Үөһэ Бүлүү бөһүөлөгэ турар сиригэр букатыннаахтык көспүт эбит. 1777 сыллаахха Аммаҕа 172 таңараҕа сүрэхтэммит дьон иһигэр сахалар, тонустар бааллара. 1740 сыллаахха Дмитрий Лаптев экспедициятыттан Халымаҕа хаалан иеромонах Феофил миссионердаабыта. Зашиверскайга уонна Халымаҕа 1735 сылтан аҕабыт Алексей Слепцов миссионердаабыта.

1763 сыллаахха синод укааһынан сибир епархиятыгар икки сана дуоһунас баар буолбута. Иркутскай епархиятын биир Итэҕэлгэ сирдэбитэ Саха сиригэр олонор үлэлиэхтээҕэ. 1765 сыл балаһан ыйыгар Саха сиригэр Итэҕэлгэ сирдэбитинэн, Үөһэ Бүлүү таңаратын дьизэтин аҕабыта Григорий Ногавицын аһааһыта, кини үлэтэ үрдүктүк сыаналаммыт: «...трудолюбив, прилежен, немало якутских инородцев обратил в христианство и уже священств-



Дореволюционное фото из фондов Государственного Исторического Музея

вует свыше 20 лет. К тому же по-якутски говорит достаточно». «В 1766 г. с сентября месяца по январь 1767 г. окрещено... 17 муж. и 23 жен.; с 1 января 1767 г. по 11 июля того же года — 56 муж. и 33 жен.; с января 1768 г. по 6 июля — 84 муж. и 40 жен.; в том же 1768 г. с 26 июля по 11 декабря — 109 муж. и 80 жен.; в первой половине 1769 г. — 132 муж. и 111 жен.; во второй половине того же года — 64 муж. и 89 жен. Итого за два года 8 месяцев просвещено им якутов обоого пола 838 чел.». Наговицын кыһынҕы тымныыга тохтоон олонор хаалбакка олохтоохтору кэрийэр эбит.

1806 сыллаахха 19 таңара дьизэ, Дьокуускайга Спасскай манастыыр баара, онтон 1828 сылга 21 таңара дьизэ: Дьокуускай уокругар — Спасскай манастыыр, Троицкай, Богородицкай, Николаевская, Преображенская, Предтеченская, ол таһынан Боотурускай, Амма, Дүпсүн (тутулла турар), Бороҕон, Сиинэҕэ, Покровскайга, Мэнгэҕэ, Намга, Удскайга, Үөһэ Бүлүүгэ, Сунтаарга, Өлүөхүмэҕэ, Үөһэ Дьяаныга, Зашиверскайга уонна Эдьигээнгэ. Ити таһынан Орто, Алын Халыма-ларга, Охотскайга, Гижинскэйгэ баар сылы быһа тохтообокко үлэлиэхтэ таңара дьизэлэрин эптэххэ 1828 сыллаахха Саха сиригэр 25 таңара дьизэ баар эбит. 1837 сыллаахха сана таңара дьизэлэрин тутар сирдэригэр, аныыр комиссия отут сиргэ тутарга бигэрбэппит.

1852 сыллаахха Камчатканы кытта Дьокуускай епархиятын холбууллар. Барыта 104 таңара дьизэ баарыттан 43 эрэ Саха сиригэр этэ. Архиепископ Иннокентий таңара кинигэлэрин сахалыы тылбаастаан саҕалаабыта. Тылбаас кэмтигэтэ 1858 сыллаахха 11 кинигэни сахалыы бэчээттээн таһаарбыта, олоҕо истэригэр: «Священное Евангелие», «Божественная литургия св. Иоанна Златоуста и Требник», «Часослов и Псалтырь» уонна «Каноник». Кэмтигэт бэрэссэдээтэлэ Дионисий Хитров сахалыы аз-

буканы уонна «Краткая грамматика якутского языка» таһаартарбыта. Саха сиригэр иэнэ киэн буолан элбэх сиргэ часовнялар тутуллубуттара, аҕабыттар анал болдьоммут кэмгэ кэлэн сулууспа ытталлара.

От ыйын 19 күнүгэр 1859 сыллаахха Сибэтиэй триоца соборугар аан маннай таңара дьизэтин сулууспата сахалыы ытыллыбыта. Сахалыы тыллаах нууччалар, сахалар соборга баппакка сорохторо таһырдыа турбуттара.

1862 сыллаахха Саха сиригэр 88 часовня баара, онно эбии архиерейскай 20 сана таңара дьизэтин тутарга көнүл биэрбитэ.

Ахсынньы ыйга 1869 сыллаахха император укааһа тахсан, 1870 сылтан Дьокуускай епархията туспа барбыта, аккырай дьизэ, Свято-Троицкай кафедральной собуор уонна духовной консистория штата бигэрэммитэ. Дьокуускайдаагы епархия Россия империятыгар 53-хус епархия буолбута.

Маннайгы Дьокуускай уонна Бүлүү епискобынан Иннокентий (Вениаминов) үөрэнээччигэ Дионисий (Хитров) аһааһыта. Кини 40 тахса сыл миссионердыыр кэмигэр, Саха сиригэр киинтэн ыраах олонор олохтоохторун кэрийбитэ. Саха тылын үчүгүйдик билэр буолан, кини онгорбут учебниктара үөрэх салаатыгар хойукка дылы тутуллубуттара. 16 сыл Дьокуускай епархиятын салайарыгар епископ Дионисий, үлэтин таһынан, попечительствонан, үөрэх тэрилтэлэрэ аһыллытын, огдооболорго, тулаайахтарга көмөнү оноруунан, сана таңара дьизэлэрин тутуунан дьарыктаммыта.

Дьокуускай епархията 1860 сылларга Бодойбо көмүһэ көстөн, онно таңара дьизэлэрэ тутуллубута, онтон 1897 сыллаахха Владивосток епархията тэриллибитигэр, Камчатскай епархията Благовещенскай диэн ааттаммыта, онтон арахсан Охотскай уонна Приморская уобаластар Дьокуускай епархиятыгар киирбиттэрэ.

Дьокуускайдаагы епар-

хиальной архиерейинэн саамай уһундук маннайгы епископ Дионисий үлэлиэхтэ (1870–1883 сс.). Иккилии сыл Дьокуускай кафедраҕа епискобынан Никодим (Преображенская), Евфимий (Лапин) уонна Софроний (Арефьев) сулууспалаабыттара.

1870 сыллаахха - 37 таңара дьизэ, 1884 сыллаахха - 78 таңара дьизэ, онтон 1919 сыллаахха, епархия тийэх сылыгар, 134 таңара дьизэ баара.

Таңара дьизэтин сулууспалаахтара тустаах эбээһинэстэрин таһынан, уоспа быһыытын ылар туһатын туһунан дьонго өйдөтүү ытталлара. Ол иһин буолуо, 1830 сыллаахха Император Николай I Таңара дьизэтигэр сылга үстэ быһыы ылар туһатын туһунан дьонго өйдөтөр үлэни ылар туһунан уураахтаабыта. 1839 сыллаахха уоспа быһыытын хонтуруолун таңара дьизэтин сулууспалаахтарыгар сүктэрбиттэрэ. 1866–1868 сылларга Дьокуускай уобалаһын таңаратын дьизэтин сулууспалаахтара, эмчиттэр тийибэттэринэн, уоспа быһыытын туруорарга көнүл ылбыттара. Ол курдук Сунтаар аҕабыта Василий Попов балтараа тыһыынча уоспа быһыытын туруорбута. Кэлин уоспа хаптаһытын кэннэ быһыы туруорбат буолбуттара.

Итиннэ эбии таңара дьизэтин сулууспалаахтара проказанан ыалдыбыт дьонго элбэх көмөнү онорбуттара. Саха сиригэр епископ Мелетий (Якимов) туруорсуутунан 1860 сыллаахха Бүлүү уокругар проказа ыарылаахтарын холуонньата аһыллыбыта. Кини 1877–1878 сылларга проказеннайдары (аран ыарылаахтары) Бүлүү балыһатыгар эмтииллэрэ харчы суоһунан тохтообутун туһунан медицинскэй сурунаалга суруйбута. Кини суруйуутугар Англия үтө санаа эдьийэ (сестра милосердия) Кэт Марсен эппиэттээбитэ. Саха сиригэр айаннырыгар уопастыба көмөтүнэн көмө харчы хомуйбута. Синод оберпрокурора К.П. Победоносцев сиэртибэ хомуйбута. 1891 сыллаахха Дьокуус-

# Таңара



# ДЬИЭЛЭРЭ

кайга прокаженнайдарга аналаах кэмтиэт тэрриллибитэ. Хомуллубут харчынан прокаженнайдарга анаан холуонньуа уонна таңара дьэитэ тутуллубута. Таңара дьэитигэр оскуола уонна библиотека баар буолбута. Епископ Мелетий Халымаҕа иккис прокаженнайдар холуонньуаларын аһары ситиспитэ.

До 1917 года в Нюрбинском районе было 9 церквей – Нюрбинская Николаевская церковь, Кочайская Александро-Невская церковь, Мегежекская Иннокентьевская церковь (две церкви), Чаппандинская Вознесенская, Таркайская Иннокентьевская церковь (две церкви), Одейская Иоанно-Златоустовская церковь, Чукарская Иннокентьевская церковь.

Марха улууһугар аан маннай кэлии нууччалар олохсуйбут сирдэригэр Нурбаҕа Ньукуола таңара дьэитэ 1844 сыллаахха тутуллубута. 1850 сыллаахха сибэтии гиммыттар. Муус устар 2 күнүгэр 1905 сыллаахха сарсыардаангы сулууспа кэмигэр умайбыт. Дьон баар буолан архив, таңара дьэитин ис тэрилэ быһһаммыт. Кини оннугар 1910 сыллаахха часовня туппугар. Нурбаҕа иккис таңара дьэитэ 1895 сыллаахха тутуллубут. Олунньу ый 5 күнүгэр 1913 сыллаахха Дьоккуускай Бүлүү епископа Мелетий үрдүкү чыыннаах Дмитрий Протопоповтын сибэтии гиммыттар. Мин маннайгы таңара дьэитэ умайбытын иһин иккис санга таңара дьэитин туппугар буолуо дии санаабытым, онтум иккин сэрэгстэһэ турар былыргы хаартыскалар баар эбит. Мас таңара дьэитэ икки престоллаах, тула өттө аҕараадан төгүрүтүллүбүт. 1848 сыллаахха Нурба таңаратын дьэитин сулууспалаахтарыгар 162 дэһэтинэ сир биэрбиттэр. Антоновкаҕа Үөрэҕири министертотын оскуолатын аспыттар. 1913 сыллаахха 3604 Сүлэ, 2 Бордон, Нурба, Тыалыкы, 2 Дьаархан олохтоохторо таңара дьэитигэр сыһыарыллыбыттара бэлиэтэммит. 1922 сыллаахха таңара дьэитэ сабыллыбыт. Ол кэнниттэн Нурба ортотугар көһөрүллэн культура дьэитэ буолбута. Саҕа кулууп тутуллубутун кэннэ пожарнай депо буола сылдыбыт, онтон олорор дьэитэ буолбута.

Үөдэйгэ икки таңара дьэитэ баар буола сылдыбыт. Маннайгы таңара дьэитэ 1876 сыллаахха сэттинньи 5 күнүгэр Дьоккуускай Бүлүү епископа Дионисий сибэтии гиммыт. 1892 сыллаахха санга таңара дьэитин тутууга саҕаламмыт. Сэттэ сылынан тутан 1899 сыллаахха бүтэрбиттэр. Маннайгы таңара дьэитэ 1913 сыллаахха сулууспалаан бүппүт, сууллаары гиммыт диэбиттэр. Балаҕан ыйын 8 күнүгэр 1898 сыллаахха Үөдэй иккис санга таңаратын үрдүкү чыыннаах аҕабыт эбэһинэһин толоороччу А. Попов сибэтии гиммыт. Итинник сибэтии гиммыт сыллара, тутулан бүппүт сылыттан эрдэ сурулла сылдыар. Икки таңара дьэитэ иккиэн туһунан турар колокулунньулаах эбиттэр, Марха

улууһун олохтоохторун сирэтибэтинэн тутуллубуттар. Сулууспаны биир састаап онгорор эбит (один состав причта – священник и псаломщик, утвержденных в 1884 г.), Олорор дьэилэрин тутан биэрбиттэр, 55 дэһэтинэ сир анаабыттар.

1913 сыллаахха 3910 ахсааннаах Аһыкай, Үөдэй, 1 уонна 2 Хангалас уонна Акана нэһилиэнньэтин сорҕото, онно эбии Мэйик уонна Хоро нэһилиэгин сорҕото Үөһээ Бүлүүттэн сыһыарыллыбыттар. 1921 сыллаахха Үөдэй таңаратын дьэитэ умайбыт, сулууспа барбат буолбута. Ону утарар атын сурук эмиэ баар. 1923 сыллааҕы таңара дьэилэрин испииһэгэр "Үөдэй Иоанно-Златоустовскай таңаратын дьэитэ үлэлии турар, аҕабыт Никифоров" диэн сурук баар.

Үөдэй таңаратын дьэитин сорох докуменнара архивка бааллар. Одейская Иоанно-Златоустовская церковь Ф. 257-и, 1 ед.хр., 1913-1915 гг.

Таркаайыга икки таңара дьэитэ баар этэ. Маннайгы таңара дьэитэ 1861 сыллаахха тутулан баран 1873 сыллаахха сибэтии гиммыттар. Иккис Иннокентьевскай таңара дьэитэ 80 сылларга тутулан баран 1900 сыллаахха сибэтии гиммыттар. Итинник таңара дьэилэрэ тутуллубуттара элбэх сылааспытын кэннэ сибэтии гиммыттар диэн суруллубут. Кулун тутар 28 күнүгэр 1910 сыллаахха Марха улууһун кулубата Степан Прокопьевич Алексеев Хатын-Сыһыыга таңара дьэитин аттыгар оскуола тутуутугар 1000 солкуобайы сирэтибэлээбит. Таркаайытааҕы Иннокентьевскай таңара дьэитэ сүүрбэһис сыллар ортолоругар үлэлээн бүппүт. Аһыах сылынан таңара дьэитин кириэһин тууран, куолакалын көтүрэн, кулууп онгорбуттар. Кэлин сэрии кэнниттэн бурдук ысқылаата онгорбуттар. Хатын Сыһыыга билигин балыһа буолан турар сиргэ турбут. Маннайгы таңара дьэитэ ити билигин буйуттар монументнара турар сирин диэки турбут. Таркаайы таңаратын куолакалын көтүрэллэригэр тыһаппыттарын, Наймыкыга олорон истибитим диэн эбэм Васильева - Александрова Мария Васильевна-Тума Маарыйа кэпсиит этэ. Үөдэй таңаратын дьэитин куолакалын тыһаһттан ордук этэ диэбитэ. Баҕар көтүрэр буоланнар уһундук тыһаһттарын тутан буолуо. Эбэм 1925 сыллаахха эһэбэр Моисеев Николай Александровичка-Тар Ньукулайга Наймыкыга Ойбон эбэттэн көһөн кэлбит. Онон 1925 сыл кэннэ куолакалын көтүрүбүтүтэр быһыылаах. Ойбон эбэҕэ Үөдэй таңаратын дьэитин куолакалын тыһа үчүгэйдик иһиллэр эбит.

Аны биир кэпсээн баар. Ойбон эбэҕэ оҕонньоттор звоннарыгар оттуу сырыттаһытына, Ииктээххэ киирэргэ кыра хорууну туоруурга, мас саба үүммүт кыра күргэ сэмнэҕин булбуппугар. Ону Поликарпов Мэхээлэ-Ньуолах уола Аккырай суолун тобоҕо диэбитэ. Таркаайы таңаратын дьэитэ

тин сибэтии гынаары Үөдэйтэн Хатын Сыһыыга диэри долгууһа кэлээскэ сахсыһаакка айанныр суолун онгорбуттар. Суол очурун-бочурун тэннээбиттэр, улахан мас силлэтэрэ тахса сыталларын көмпүттэр. "Киэһэ харанаҕа суол устун атаһа сыһыныах баран иһэн силиһи көрбөккө атаһыт тыһыраһын тосту тэбээччибит, олус ыарылаах буолааччы," – диэбитэ Мэхээлэ. 1900 сыллаахха Саха сиригэр аккырайынан епископ Никанор сулууспалыра.

1923 сыллааҕы таңара дьэилэрин испииһэгэр "Таркаайы Иннокентьевскай таңаратын дьэитэ үлэлии турар, аҕабыт В. Мясоедов" диэн сурук баар. Ити кэнниттэн Таркаайы таңаратын дьэитин баайын уопустаабыттар онно "имеются позолоченные и бронзовые лампы и паникадила; серебряное в бархатном переплете с позолотой чеканной работы Евангелие, серебряные кресты; бархатные, парчовые и атласные облачения" диэн суруллубут. Туох да сүппэтэх, барыта баар диэбиттэр. Ол гынан баран, архивка 1919 сылга диэри докуменнара бааллар эбит. Таркаайы Иннокентьевскай таңара дьэитин сорох докуменнара бааллар Ф. 259-и, 26 ед.хр., 1870-1919 гг.

1894 сыллаахха Чаппандаҕа Сиэллээх тумулга Вознесенскай таңара дьэитин туппугар. 1899 сыллаахха сибэтии гиммыттар. Ыам ыйыгар 1904 сыллаахха таңара дьэитэ умайан хаалбыта, онон санга таңара дьэитин тутууга саҕаламмыта. 1906 сыллаахха сибэтии гиммыттар. 2-ис Дьаархан нэһилиэгиттэн Иоанн уонна Гаврил Стефановтар, Ноговицыннар биридди тыһыынчаны уонна Бэстээх нэһилиэгиттэн Степан уонна Прокопий Алексеевтар биэс сүүс солкуобайы сирэтибэлиллэр, ол таһынан 2-ис Дьаархан, Бэстээх нэһилиэгин олохтоохторо ким төһө биэрэр кыахтааһынан сирэтибэ биэрбиттэр. Чаппанда таңаратын дьэитэ билигин Нурба оройуонугар соҕотох хаалбыт эргэ таңара дьэитэ буолар. Ыам ыйын 20 күнүгэр 2016 сыллаахха Культурнай наследие быһытынан регистрацияламмыта.

1923 сыллааҕы таңара дьэилэрин испииһэгэр "Чаппанда Вознесенскай таңаратын дьэитэ үлэлии турар, аҕабыт И.И.Рожин" диэн сурук баар. Ити кэмгэ уопустаабыттар: «Оценочная опись имущества» Чаппандинской Вознесенской церкви включает здание храма (оценочная стоимость 400 р.), колокола (200 р.) и 26 пунктов церковной утвари на сумму 266 р."

Эмиэ туох да сүппэтэх, барыта баар диэбиттэр. Мин өссө Чаппанда таңаратын дьэитэ отой хойукка диэри үлэлэбит диэни истибитим. Аҕам Александров Петр Николаевич 1926 сыл төрүөх, 1927 сыллааҕы биэрэпискэ биир саастаах "Петр – приемный сын" диэн бэлиэтэнэ сылдыар. Ону Сунтаарга олорбут эдьийбит Александрова Анна Николаев-

наттан ыйыппыппар, эһэлээх эбэбит хойут бэргэлэһэммиттэрэ, Петр төрөөбүтүн кэннэ, Бэстээх аҕабытыгар, диэбитэ. Бэстээх нэһилиэгэ диэн Чаппанда. Аны аҕам сорох сиргэ "1927 сыллааҕы төрүөх" диэн сурулла сылдыар. Аҕам өлөрүгэр эрдэттэн сакаастаан сүрэхтэммит киһибин диэн унуоҕар кириэс онотторбута.

Чаппанда Вознесенскай таңаратын дьэитин сорох докуменнара архивка бааллар. (Ф. 262-и, 37 ед.хр., 1895-1917 гг.)

Приказом Министерства культуры и духовного развития Республики Саха (Якутия) «О включении выявленного объекта культурного наследия «Чаппандинская Вознесенская церковь», расположенного по адресу: Республика Саха (Якутия), Нюрбинский улус (район), с. Чаппанда, храм включен в единый государственный реестр объектов культурного наследия (памятников истории и культуры) народов Российской Федерации в качестве объекта культурного наследия местного (муниципального) значения» № 327-ОКН от 20.05.2016 г.

Чуукаар сүрэхтэммит дьонно бастаан Үөһээ Бүлүүттэн арахан Таркаайы таңаратын дьэитигэр, онтон Чаппанда таңаратын дьэитэ тутуллубутун кэннэ Чаппандаҕа сыһыарыллан сылдыбыттар. Чуукаарга 1910 сыллаахха «Кубалаах» диэн сиргэ Иннокентьевскай таңара дьэитэ тутуллубут. 1912 сыллаахха муус устар 7 күнүгэр сибэтии гиммыттар. Ол да буоллар, 1913 сыллаахха биридэ Чаппандантан арахан туспа барбыттар. 1914 сыллаахха 2042 таңараҕа сүрэхтэммит баара. Манна атын аттынааҕы Өнгөлдө нэһилиэгин дьонно кириэ сылдыра бэлиэтэммит.

Таңара дьэитин тутууга саамай элбэх харчыны Бочуоттаах инородец Давид Никифоров уонна кини уола аҕа уһун старостата Алексей Никифоров 800 солкуобайы сирэтибэлээбиттэр.

1923 сыллааҕы таңара дьэилэрин испииһэгэр "Чуукаар Иннокентьевскай таңаратын дьэитэ үлэлээбэккэ турар" диэн сурук баар. 1926 сылга "Чуукаар Иннокентьевскай таңаратын дьэитэ кураанах, түһата суох турар" диэн баар. Архивка докуменнара харалла сытара көстүбэт.

1882 сыллаахха Куочайга Нурба аҕыһыттар Габышевтар уонна Кочневтар бааһынайдары кытта кыттыһан Кочай Александро-Невскай таңаратын дьэитин туппугар. 1895 сыллаахха таңара үөрэҕин оскуола аһыллыбыта. Чугас олорор 1047 киһи Өнгөлдө, Тыалыкы олохтоохторо уонна Нурба бааһынайдары сыһыарыллыбыттар. 1921 сыллаахха таңара дьэитэ сабыллыбыт. Нурбаҕа көһөрөн оскуола дьэитин, учууталлар уопсайдарын туппугар диэн сурулла сылдыар. Ону утарар атын сурук эмиэ баар. 1923 сыллааҕы таңара дьэилэрин испииһэгэр "Кочай Александро-Невскай таңаратын дьэитэ үлэлии турар, аҕабыт Архангельскай" диэн сурук баар.

Список священников Вилуйского округа, составленный в середине 1923 г., содержит

упоминание о девятнадцати храмах, в двенадцати из которых ещё служили священники: Эльгятская Иоанно-Предтеченская - А. Седалищев; Кутанинская Благовещенская - И. Попов; Шейнская Георгиевская - нет; Батамайская Казанская - В. Попов; Нюрбинская Николаевская - Поверенов; Кочайская Александро-Невская - Архангельский; Чукарская Иннокентьевская - нет; Мегежекская Иннокентьевская Вознесенская - И.И. Рожин; Таркайская Иннокентьевская - В. Мясоедов; Одейская Иоанно-Златоустовская - Никифоров; Средневилюйская Георгиевская - нет; Мастахская Покровская - ; Пантелеймоновская в колонии прокаженных - нет; Сунтарская Введенская - И.Г. Топорков; Тойбохойская Иннокентьевская - ; Крестяхская Трехсвятительская - М. Расторгуев; Вилочанская Николаевская - нет; Угулятская Походно-Благовещенская - отметка «поп ест».

Примечание. НА РС(Я). Ф. 87. Оп. 1. Д. 97.

Маалыкайга икки таңара дьэитэ баар эбит. "Маннайгы таңара дьэитэ 1882 сыллаахха тутуллубут, онтон 1885 сыллаахха оскуола аһыллыбыт" диэн суругу булан аахпытым. Онтон "1887 сыллаахха Мэнгэдьэккэ Иннокентьевскай таңара дьэитэ тутулан үлэҕэ кирирдэ" диэни булбутум. Маны иккис таңара дьэитэ Мэнгэдьэккэ, билингинэн - Хатыыга, тутуллубут буоллаҕа дии санаабытым. Онтум Габышев Степан Николаевич аҕабыт, 1869 сыллаахха Нурбаҕа бааһынай дьэитэ кэргэнигэр төрөөбүт, 1902 сылтан 1920 сылга диэри Мэнгэдьэк оскуолатыгар учуутал, 1920 сылтан 1929 сылга хаайыллыар диэри Мэнгэдьэккэ Иннокентьевскай таңара дьэитигэр аҕабыттаабыт. Аны Мэнгэдьэккэ Иннокентьевскай таңара дьэитин турар сирэ - "село Малыйкай". Онон Малыйкайга икки таңара дьэитэ баар эбит. Мэнгэдьэк Иннокентьевскай таңаратын дьэитэ 1930 сыллаахха умайбыт.

Нурба улууһугар Чаппанда уонна Маалыйкайга 1929 сылга диэри таңара дьэилэрэ үлэлээбиттэр.

"Кэриим аҕабыттар сэрии сылларыгар дылы үлэлээбиттэр" диэн кырдыаҕастар кэпсиллэрэ.

Таңара дьэитэ тутуллубут дэриэбинэтэ "село" диэн уларыһан ааттанар.

Маннайгы оскуолалар таңара дьэилэригэр аһыллыбыттар, суол онорууга эмиэ таңара дьэилэрин тутууттан, саха суруга эмиэ таңара сулууспатын тылбааһыттан саҕаламмыт.

1909 сыллаахтан сүүс сыл буолан баран - 2009 сыллаахха Нурбаҕа епископ кэлэн барбыта.

Билигин Нурба улууһугар 2009 сыллаахха сибэтии гыныллыбыт Никольскай таңара дьэитэ уонна Накыынга часовня Варвары-мученицы үлэлиллэр.

Ватсапка анаан кылгатын суруйдум Саха Тар. Сэттинньи 11-13 күннэрэ, 2023 сыл.



Олохтоох салайыны

# Нэһиликтэргэ сыл түмүктэрэ

Геннадий АНТОНОВ

## Чаппандаҕа

**Нэһилиэккэ пропискаалаах 738 киһи баар, онтон нэһилиэккэ олоорооччута – 550 киһи, 2022 с. кытта тэнгнээтэххэ 12 киһинэн элбээтэ. Сыл устата 6 оҕо төрөөтө.**

Нэһилиэккэ 738 ынах сүөһү, ол иһигэр 269 ынах, 1039 сылгы, ол иһигэр 763 биз баар. Тус көмөлтө хаһаайыстыбаларга – 703 ынах сүөһү уонна 372 сылгы, бааһынай хаһаайыстыбаларга – 35 ынах сүөһү уонна 304 сылгы, олохтоох СПК-ҕа 363 сылгы кыстаан турар. Сыл устата 239 ынах (84%) уонна 469 биз төрөөтө (60%). 16 т үүт туттарылынна (100%).

2022 с. кытта тэнгнээтэххэ нэһилиэккэ ынах сүөһү ахсаана 78 төбөнөн (11%) аччаата. 10 ынах «Нурба-Агро» МТС-ка атыыланна, СВО кыттыылаах дьэ кэргэнигэр улуус дьаһалтатыттан 1 ыйырай бэрилиннэ, биер дойдулаахтара А.И.Илистаров 3 эдэр ыалга 5 ыйырай биэрбит. СПК племенной атыынан 22 сылгыны батарбыт. Төрүүр ынахха тус көмөлтө хаһаайыстыбаларга атаммыт 37-лии тыһ. солк. субсидияны 46 кэтэх ха-

**Саҥа дьыл иннинэ, ахсынны 25 к. «Нурба-1» куустаҕа Чаппанда нэһилиэгэр улуус баһылыгы көһө сылдьар мунһаҕа буолбутун туһунан суруйбуппут. Онно 2 нэһилиэк салайааччылары үлэлэрин-хамнастарын туһунан онгорбут иһитиннэриилэриттэн хаһыакка быһа тардан биэрэбит.**

һаайыстыба 232 ынаҕар ылла. Бизэ субсидияны 2 бааһынай хаһаайыстыба 258 бизтигэр ылла. Ааспыт сайын 2050 т оттонно (111%). 146 цн оҕуруот аһа, 870 цн хортуоппуй хомулунна.

«Агростартап» бырагырааманан Антонина Прокопьевна Кондратьева бааһынай хаһаайыстыбата 4 мөл. 880 тыһ. солк. суумалаах граны ылбыта. Саалтааныга 80 миэстэлээх хотонун уонна үлэһиттэр олоорор дьэһэлэрин тутан үлэлэтэ турар. 35 сүөһүлээх, онтон 6-та – туңгуйдар.

Социальной хантараагынан уопсайа 890 тыһ. солк. суумалаах көмөнү 6 киһи ылла. Ол иһигэр маһынан уһанарга, үлэ көрдүүргэ, социальной өттүнэн кутталлаах балаһыаньаны туоруурга, кыаммат, элбэх оҕолоох ыаллар. (Нэһилиэк олохтооҕо Николаев Семен Николаевич «Инбэлииттэргэ аналлаах тосхолунан урбаан үлэтин толоруу» хайысхаҕа «Бастын социальной хантараак-2023» номинация

кыайылааҕа буолла – аапт.). СВО кыттыылаахтарын төрөптүттэригэр дьэ өрөмүнгүгэр улуустан 2 ыалга уопсайа 416 тыһ. солк. суумалаах көмө ананна.

Сыл түмүгүнэн нэһилиэк бүддьүөтэ 36,2 мөл. солк. тэнгнээтэ. Олохтоох бүддьүөттэн үбүлэнэн кэккэ үлэлэр бардылар. Ол курдук суол оноруутугар – 1,6 мөл. солк., суолу көрүүгэ-истиигэ – 178,6 тыһ. солк., уулусса сырдаттытын көрүүтэ – 262 тыһ. солк., эргэ оҕо уһууһун дьэһэлэрин өрөмүнгүгэр (гаас оһоҕо, газгольдер туруорарга) – 807,5 тыһ. солк., гараж өрөмүнгүгэр – 220 тыһ. солк., СВО кыттыылаахтарын наадалаах тэриллэринэн, таһаһынан көмө – 135 тыһ. солк., генпланы онорууга ирээттэһэн үбүлээһингэ – 238,5 тыһ. солк., матырыйаалынай көмөҕө – 100 тыһ. солк. «Айар Кут» түмсүү «Чаппанда – мин дойдум» бырайыагынан «Уол оҕо ат кулун Омолдоон» испэктээк уопсай суумата – 1,7 мөл. солк., Кул-

туура көүлээһиннэрин граныны быһытынан 632 тыһ. солк. субсидия кэлбитэ. Быһыл Омолдоон пааматынныгар эбии Нурбакаан уолаттарынын, Түлүөн Ойуун дьоннорунуун пааматынныктара туруорулунна.

Сыл устата «Чэгийэн нэһилиэк» бырайыагынан нэһилиэк иһинэн элбэх күрэхтэһии бытылынна. Оҕолорго 100 кыттааччылаах улуустааҕы бокса күрэхтэһиитэ буолбута. Оҕолорго А.И.Додохов аатынан өрөспүүбүлүкэтээҕи көңүл тустуу күрээҕэр 246 оҕо кытынна.

2024 с. былааннары билиһиннэрдэххэ, эргэ оҕо уһууһун дьэһитигэр нэһилиэк дьаһалтата кириэхтээх уонна анарыгар МФЦ буолуохтаах. Итини таһынан Эбэҕэ Тиэхээн быһытыгар турба түһэриллэрэ былаанналар, симиэтэнэн сыаната – 3 мөл. солк. Нэһилиэккэ тупсаран оноруу үлэлэрин ытарга тыраахтыр эргэрбитэ биер улахан кыһалҕа буолар, онон бу боппурус быһаарыллынан наада. Сылаһынан хааччыйыы схемата онгоһуллан чааһынай дьэһэлэргэ киин-нэммит сылааһы киллэриигэ үлэ барыахтаах. Нэһилиэккэ баар таһаар дьэһэтэ улууска биер улахан суолталаах исторической пааматыннык бы-

һытынан биллэр, онон таһаар дьэһитин өрөмүнгүгэр, тас көстүүтүн тупсарга үлэ ытыллыахтаах.

Итини таһынан эрдэ суруллубутун курдук, олохтоох балыһа дьэһэтэ аварийнай буолуобуттан тыа хаһаайыстыбатын Үөрэҕин киинин тымныы дьэһитигэр көһөн үлэлиир, кулууп дьэһэтэ өрөмүнгүгэ наадыйар, эргэ оскуола дьэһитин уонна таһынааҕы мастарыскайы, тракторнайы көтүрүү боппуруоһа турар.

Кустовой мунһааха улуус баһылыга Алексей Иннокентьев ахсынны 7 к. Тыа хаһаайыстыбатын министиэристибэтэ мунһахтаан Чаппандаҕа баар Үөрэх киинэ тус аналынан үлэлиэхтээҕин быһаарбытын, онон доруобуйа харыстабылын хайысхатынан саҥа балыһаны туттарарга туруорсуулаах үлэ барыахтааҕын, улуустааҕы киин балыһа министиэристибэни кытта эмиэ үлэлиэхтээҕин этэн турар. Чаппандаҕа федеральнай уонна СӨ бүддьүөттэригэр үбүлэнэн, 1600 кв. м иэннээх модульнай спорт саалата тутуллар буолла. 2027 с. Нурбаҕа СӨ Норуоттарын спортивной оонньууларын сорох күрэхтэһиитэ Чаппандаҕа буолуоҕа.



## Октябрьскай нэһилиэгэр

**Бүтэник биэрэпис көрдөрүүтүнэн, Октябрьскай нэһилиэгэр 3212 киһи олоорор, 412 киһинэн элбээтэ. Киингэ чугаспытынан кэлээччи үгүс, онон дьингээҕэ итинтэн өссө элбэхпит. Пропискаланыыга үлэ ытыбыт. Тыыл бэтэрээннэрэ 8-тар, сэрри оҕолоро – 37, үс группанан инбэлииттэр ахсааннара – 141, инбэлиит оҕолор – 35, элбэх оҕолоох 159 ыал баар. Оскуола оҕолорун аакпака ыччат ахсаана – 933, оскуола үөрэнээччитэ – 593. Дьарыктаах буолуу киин дааннайынан үлэтэ суохтар – 23 киһи, нолуок сулуустатыгар регистрациялаах 16 юридической сирэй, 182 ИП, уустук кэмгэ түбэспит учуока турар ыаллар – 7, барыта 515 киһи байыаннай учуокка баар.**

Сүөһү уопсай ахсаана – 683, сылгы – 832, нэһилиэккэ оттуур

сир инэ – 3,5 тыһ. га, 40 хотон, 10 сылгы базата баар.

Олохтоох дьаһалта барыта 12 үлэһиттээх. 2 бюджетнай тэрилтэлээхпит – Александра Овчинникова аатынан «Түһүлгэ» норуот айымньытын дьэһэтэ (14 үлэһиттээх), «Благоустройство Октябрьского наслега» – БОН (8 үлэһиттээх). БОН нэһилиэк суолун, уотун көрөр, уу ситимин, уу таһар массыынанан, баанньыгы үлэлэтэр, «Кыталыктаах» комплексы көрөристэр. Сыллааҕы былааннара – 2,5 мөл. солк., 100% туолан турар. Манна кириэр уу ситимин, уу таһар массыына өнгөтүн төлөбүрү, ыһыахха хорчуоппа аренда, баанньык өнгөтүн харчыта. Баар интэриэһиргизэххит, Антоновкаҕа сайын устата водопровод, водовоз төлөбүрү 2100 солк. Бу сылга сайынҕы уу ситимэ километр кэригэ эбии тардылынна. 7 уулуссаҕа уу барар турба уурулунна, 9 уулуссаҕа өрөмүөн, 3 уулуссаҕа уот холбонно, сыл устата быстах уларытылар бараллар. Быһыл БОН СВО кыттыылаахтарын дьэ кэргэнигэр көмөҕө күүскэ үлэлэстэ.

Нэһиликтэн СВО кыттыылааҕын уопсай ахсаана – 43. Билигин туругунан 3 киһи реабилитацияны аһаллар, 2 киһи хантараага бүтэн, 1 киһи демобилизацияланан этэнгэ эргиллиннэр. Олохтоох дьаһалта, БОН күүстэринэн араас хабааннаах үлэ ытыллар: ыйын айы водовозка 2-лии талон (баанньыкка эмиэ талоннаахтар этэ,

билигин баанньык өрөмүнгүгэр турар), сезонунан дьэ тас үлэтэ, маһынан, муһунан хааччыйыы.

Нэһилиэкпитигэр отуттан таһа сыл тухары үлэлиир «Ситим» бырагыраама баар буолан, маска, мууска, иистэниигэ тэрилтэлэр, түөлбөлөр көхтөөхтүк кыттыһаллар. Улуустааҕы СВО фондатыгар дьокутааттар, түмсүслэр, нэһилиэк тэрилтэлэрэ, урбаанньыттар кыттыһа тураллар. СВО кыттыылаахтарын оҕолоругар болҕомто уурабыт.

Антоновка тоҕус түөлбөлээх. Түөлбэнэн үлэ биһиэхэ уруккуттан таһаарылаах. 10-тан таһа тэрилтэ, 10-ча маһынын баар. Элбэх оҕолоох ыалларга быһыл 106 учаастак түнгүтилиннэ, 8 дьэ олоххо кирирдэ, 64 ыал чааһынай дьэ тутууга көңүл ылла. Элбэх кыбартыралаах дьэһэлэриттэн быһыл иккитэ «Саахалланар туруктаах дьэһэлэртэн көһөрүү» бырагырааматыгар кирирдэ. 10 сир учаастагар тыа хаһаайыстыбатыгар туһанарга, ол эбэтэр оттоонунҕа дьэһэн көңүл ыллылар.

Нэһилиэккэ ынах сүөһү ахсаана: тус көмөлтө хаһаайыстыбаларга – 454, бааһынай хаһаайыстыбаларга – 84 уонна «Нурба-Агро» МТС-Агро» АУО-ҕа – 145. Сылгы сүөһүтээҕэр 149-нан элбэх, ол иһигэр тус көмөлтө хаһаайыстыбаларга – 454, бааһынай хаһаайыстыбаларга – 378. Төрөөһүннэрэ тэнигэн кэриэтэ: 132 уонна 140. От, үүт былаана этэнгэ, хортуоп-

пуй үүннэрээччилэрбит өссө былааннарын куоһардылар. Туттуллубут бааһынын чөлүгэр түһэри – 600 га.

Сүрүмүт – бүддьүөт. Нэһилиэк дьокутааттара бигэргэтиилэринэн бүддьүөппүт 60 мөл. 644 тыһ. солк. тэнгнэспитэ (манна кириэр нолуок харчыта, госпошлина, дотация, субвенция). Онтон сыл бүтэһигэр 100 мөл. 876 тыһ. таһыстыбыт. Нэһилиэк бүддьүөтүн дохуотаах чааһын анаалыстан көрдөххө, дотация, дохуот кириитэ сыл айы кыраалаан элбии турар. Олохтоох дьаһалта, дьокутааттарбит көрдөһүүбүтүн, туруорсуубутун, кыһалҕабытын ылынан ИМБТ-нан кэлбит суумалар бааллар. СӨ Суол фондатын кытары кыттыһан 950 м. Теленков уулуссаҕа аспаал уурулунна (суумата 20,5 мөл. солк.). Баанньыктыт эргэрэн сайын өһүөтэ сууллубутугар, 6,5 мөл. солк. кэригэ көрүллэн өрөмүөн ытылла турар.

Итини таһынан госпрограммалар куонкурустарыгар кыраалаан ситиһилэрдэхпит, бу эмиэ бүддьүөтү таһынан үп. СӨ Тутуу министиэристибэтин кытта 2 сыллаах сөбүлэһии быһытынан «Обустройство зон ИЖС» тосхолунан 15 мөл. кэригэ суумаҕа Святослав Габышев уулуссаҕа 54 учаастакка уот ситимэ тардылынна. Үп министиэристибэтиттэн ППМИ-га кыайан 2 мөл. солк. кэлбитэ, кылабыһа 1492 м. олбуорданна. СӨ Архитектура управленийыттан 368 тыһ. солк. ылан

генпланга уларытыы үлэтэ саҕаланна.

2023 сылга 42 киһиэхэ 350 тыһ. солк. суумалаах матырыяалынай көмө онгоһулунна. Үйэтити үлэтигэр болҕомто ууруллар. Улусниктар тустарынан оскуола кинигэтэ бэлэмнэнэн 50 экземплярынан таһыста. Дьоммут-сэргэбит соцконтракка кириһэллэр, биһиги сүбэ-ама буолабыт. Араас хайысхаҕа 15 киһи хантараакка баттаста. Улуустан дьэ хаптаалынай өрөмүнгүгэр көрүллэр харчыны 2023 с. 7 СВО кыттыылаахтарын дьэ кэргэттэрэ туһанналар. Социальной көмүскэл управленийын нөнгүө 4 ыал олоорор сулуубуйаларын тупсарыыга өрөспүүбүлүкэттэн субсидия ыллылар.

Уһууһу итиллээччилэрэ, оскуола оҕолоро, ыччаттар, үлэлээн итиллээччилэр, доруобуйаларыгар хааччахтаахтар, талааннаах дьоммут, спортсменнарбыт, аҕа саастаахтарбыт, түмсүүлэр нэһилиэк уопастыбаннай олоҕор кыттыһа тураллар. Араас хайысхаҕа улуус, өрөспүүбүлүкэ, дойду таһымнаах тэрээһиннэргэ, күрэхтэргэ кэккэ ситиһилэриттэн үөрэбит. 2023 сыл «Үлэ киһитэ», «100 бастын педагог» Ил Дархан бириэмийэлэригэр нэһилиэкпиттэн 3 лауреаттаахпыттан киэн туттабыт.

**Октябрьскай нэһилиэк дьаһалтата.**



Төрүт тыл

Геннадий АНТОНОВ

**Төрүт тыл уонна сурук-бичик күнэ чугаһаатабына, сыллата тылга сыһыаннаах кэпсэтии дэлэйэр, социальнай ситимнэргэ саха тылын туһунан араас иһитиннэри уксүүр.**

Тыл — норуот баайа, тыл баарын тухары норуот тыннаах диэн олоһуран кэлбит өйдөбүл баар. Биир үксүн ол даҕаны иһин буолуо, тылбыт чөллөөх хааларын, тылга харыстабыллаах сыһыан баар буоларын иһин ис сүрэхтэриттэн ыалдьар дьон бу тизмэҕэ кэпсэтиигэ көхтөөхтүк кытталлар, ону баалыахха сатамат. Ол эрэри саха тыла сөпкө туттулларын туһугар туруулаһааччылар сорох түгэннэргэ тыл суолтатын туһунан быстах өйдөбүллээхтэрин, хаһыатынан уонна социальнай ситимнэринэн санааларын үллэстэллэрин, ону ааһан дьонго соннуур түгэннэрэ тахсарын бэлиэтиэхпин баҕарабын.

Биир оннук холобур быһыытынан Нурба улуунун олохтооҕо Бигэ Өрөкүй Бааһынай уонна ХИФУ доцена, философскай наука кандидата Ким Дьячковскай "дьыл" диэн тыл суолтатын быһаарыыларын этиэххэ сөп. Ким Дьячковскай-Анаарар 2016 сыллааҕы суруйуута "Саха сирэ" хаһыат саайтыгар 2023 с. ахсынньы 31 к. күнүгэр тахсыбыта, оттон Бигэ Өрөкүй Бааһынай суруга ватсап ситимигэр ааспыт сыл ахсынньы 12 к. тарҕаммыта. Кинилэр "дьыл" диэн тыл суолтатын ынах хотонго кыстыыр кэмин, кыстыгы кытта ситимниллэр. Дынгэ, бу элбэх суолталаах тыл биир эрэ суолтатын биэрэр, итиэнэ "Саҥа дьыл" диэн тохсунньу маннайгы күнүгэр төгүрүк сыл саҕалананытын бэлиэтиир, дьон өйүгэр-санаатыгар бигэ-

# Дьыл уонна сыл, эбэтэр Тыл элбэх суолталаныытын туһунан

тик олоһурут бырааһыннык аата буолар.

Дьыл, тыл суолтатын хантан толору билиэхпитин сөбүй? Бука, ханнык даҕаны киһи төрөөбүт тылын барытын энкилэ суохтук билэбин дэммэт буолуохтаах. Хайа, тылбыт баайа элбэҕэ даҕаны сыттаҕа. Мин 1990-с сылларга Гуманитарнай чинчийи институтун тыл үөрэҕин салаатыгар үлэлиирбэр, "Саха тылын быһаарыылаах тылдьытын" онорууга үлэли сылдьар аҕа кэллигэлэrim саха тылын баайа быһа холоон 100 тыһыынча кэрингэ тыл диэн сабаҕалыылларын сөҕө истэrim. Оскуолаҕа кинилэр онорбут учебниктарынан үөрэммит уонна кэлин университетка кинилэргэ эмиэ үөрэммит буолан, тылдьыты оноро сылдьар саха дьонун-мааны кырдыаҕастарын кытта, кылгас кэмгэ да буоллар, бииргэ алтыһан ааспытым. Билигин биһиги ортобугулар суох Петр Саввич Афанасьев, Гаврил Васильевич Попов, төһө даҕаны санныгар 95-с сылын хаарын түһэрдэр, билигин даҕаны үлэтэн тэйэ илик академик Петр Алексеевич Слепцов уо.д.а. тустарынан күндүтүк уонна иһирэхтик саныбын. Тылдьыкка тыл суолтатын быһаарыыга ардыгар сэргэх кэпсэтии, көхтөөх дьүүлээһи тахсара. Биир үтүө күн үлэбигигэр П.А.Слепцов: «Тылы харыстыырга уонна сайыннарарга «Ийэ тыл» диэн уопастыбаннай түмсүүнү тэрийиэххэ», - диэн өрүкүнэйэн, сэрэхсийэн кээллэ. Бука, миигин саҥа сибиниэй көрүүлээх иллэн эдэр киһи диэтэҕэ, тэрилтэ Устаабын онорорго соруудахтаата. Хас да күнүнэн соруудаҕын толорон Петр Алексеевичка туттардым, «сөп» диэтэ.

Тылбыт баайа тылдьыттарга киирэ сылдьар. Саха тылын уонунан сыллар тухары утумнаахтык чинчийэн 3 туомнаах тылдьыты таһаарбыт сыылынай поляк үөрэхтээҕэ Э.К.Пекарскай тылдьытын 2-с таһаарытыгар 38 тыһ. кэрингэ тыл киирбитэ биллэр. 2018 с. бүтэһик, 15-с туома тахсыбыт "Саха тылын быһаарыылаах тылдьытыгар" барыта 64900-тэн тахса тыл киирбит. Ол эрэри билигин тутта сылдьар тылбыт барыта киирбит буолбатах, бу чуолаан литературнайа суох тыл формаларыгар, кизэник тэнийбэтэх түөлбө тылларыгар, ыччат жаргонугар уо.д.а. сыһыаннаах, ол тоҕото өйдөнөр гына Тылдьыкка быһаарыллыбыт.

Э.К.Пекарскай тылдьытыгар дьыл суолтата маннык быһаарыллыбыт: год, лето; время; года (ср. кэм, күн); время (дьыл кэмэ); дьылы мэлдьи - целый год, круглый год; саҥа дьыл (новый год) весна (год начинается у якутов с весны); очтооһу дьыл - тогдашнее время; эргэтээҕи дьылга - в старые дни, в прежние времена; улуу (или дьонун) дьыл - почтенная (важная) пора (о зиме); күн-дьыл, дьыл-күн, кэм-дьыл или дьыл кэмэ - время.

"Саха тылын быһаарыылаах тылдьытын" 3-с туомугар "дьыл" диэн тыл суолтала кэрискэлээн бэриллбит. Төрүт суолтата сыл диэн курдук дэммит. Ол кэнниттэн үөскээбит суолта быһыытынан хаһаайыстыбаҕа сыл саамай ыарахан кыһынны кэмэ: сүөһүнү хотонго аһатыллар, дьон сайынны хаһаастарынан олоролор, сыл саамай үчүгэй, итии, сайынны түбүктээх кэмэ диэн

быһаарыллыбыт. Тыл суолталарын быһаарыыларын таабырыннарын, өс хоһооннорунан уонна уран тыл маастардара - суруйааччылар айымньыларыттан сытааталарынан (цитаталарынан) бигэргэпиттэр.

"Саха тылын быһаарыылаах тылдьытын" онорууга сүрүн төрүт быһыытынан ааспыт үйэ 70-с сылларыттан саҕаланан билингэ диэри байытылла турар 3 мөл. кэрингэ сытааталаах хаартыскалаах тылдьыт Академическай картотекага туттуллубута. Манна саха классик-суруйааччылары, норуодунан суруйааччылар уонна да атын билиилээх тыл маастардара - суруйааччылар айымньыларыттан, сахалыы элбэх тылбаас, хаһыат, сурунаал нүөмүрдэриттэн, сахалыы араас көрүнгээх литератураттан сүүмүрдээн киллэриллибиттэр. Онон бу тылдьыт онорулуута ханнык даҕаны "тылы билэбин" диир киһи билиититтэн таһыччы улахан уонна дьонун төрүккэ олоһуруу.

Тылдьыкка дьыл төрүт суолтатын (сыл диэн курдугун) быһаарыыга норуот тылынан айымньытын тэттик кээмэйдээх жанрын быһыытынан биллэр таабырынтан эбэтэр өс хоһоонуттан холобурдар: "Саҥата суох дьыл хонугун ааҕар саҥа үһү" (халандаар), "Сут дьылга тураах топтуугар дылы". Эбэтэр суруйааччылар айымньыларыттан: "Кураан дьыл тыа аһа, отон араас үүмүтэҕинэ, эһэ уойбакка хаалан, кыһын арҕахтан туран мэнээктиир үһү" (Н.Заболоцкай), "Эһиги сорох дьыл анды тоҕо ууга түспэтин билэҕит дуо?" (И.Сосин).

Дьыл кыстыгы кытта ситим-

нээх суолтатын билэбит, онон итиннэ үһүнүк тохтуу барбаппын. "Дьыл да эрдэ, бокуруоп да ыраах" диэн өс номоҕо баар.

Дьыл сыл саамай үчүгэй, итии, сайынны түбүктээх кэмин бэлиэтиир суолтатын тылдьыкка маннык этиилэринэн холобурдаан бигэргэпиттэр: Сүөһү иитиитэ быллыгы кэмгэ айылҕаттан, хайдах дьыл кэлэриттэн быһаарыллара биллэн турар суол. Саха фольк. Быйыл дьыл эрдэ кэлэн, хаар ууллан, ирэн-хорон, чалбах тахсан, инчэҕэй-хончоҕой буолан эрэр. А.Бэриак. Онон куһаҕан, хабыс дьыллар буоланнар, соҕотох огдообо дьахтар, күүһэ тийбэт буолан, оту кыайан элбэҕи оттообот. МНН.

Чахчыта, дьыл сыл суолтатыгар туттуллара наһаа элбэҕэ суох буолан, сорох дьон итиннэ ыарырҕатар, бүлкүйар буоллаҕа. Ол эрэри дьыл кэмэ, дьыл (сыл) - хонук диибит.

Аны биир уустук өйдөбүлү биэрэр суолталаах, солбуллубат тыллаах, уларыйбат формалаах тыллар ситимнэрэ - сомоҕо домохтор уонна холбуу тыллар баалларын билэбит. Дьыл оройо (кыһын саамай орото), Дьыл оҕуһа (былыргы сахалар итэҕэллэринэн, кыһыны аҕалар сүрдээх улахан оҕус курдук иччи), Саҥа дьыл, үөрэх дьыла диибит. Ити дьон тылыгар уларыйбат тылы туттуу холобурун быһыытынан киирэн, өр сылларга туттуллан кээллэ. Этэргэ дылы, оҕо саастан, киһини өйдүүр буолуохпуттан истэн-истэн кэллэхпит. Өйбүтүгэр-санаабытыгар күүскэ олоһурут. Түмүк быһыытынан эттэххэ, саха тылыгар элбэх суолталаах тыл элбэх.

Саҥа Дьыл

## Ил Дархан харыйатыгар

**Сылын айы араас хайысхаҕа үчүгэй көрдөрүүлээх, ситиһилээх оҕолорго анаар Ил Дархан Харыйата быйыл эмиэ ытылынна. Саха сирин бүтүүнүттэн 700 оҕо Саха бриллиантовай Циркатын уораҕайыгар тоҕуоруһа муһуннулар. Биһиги Нурбабыт улуунуттан манна 25 бастыҥ оҕо кыттыыны ылла. Оскуолалар активистара, үөрэх туйгуннара, спортсменнар талыллан бу үөрүүлээх тэрээһингэ кыттар чизэскэ тигистилэр.**

Хаҥалас орто оскуола-

тын быйылгы 11 кылааһын 3 үөрэнээччигэ бары Ил Дархан Харыйатыгар кытыннылар. Бу кинилэр үөрэхтэригэр үчүгэйдэрин, көхтөөхтөрүн уонна ситиһилээхтэрин туоһулуур. Адамов Олег кыра кылаастан үөрэх туйгуна, бастынтан бастың, оскуоланы бүтэрэригэр кыһыл көмүс мэтээли ылаары былааннаар. Анжелика Жданова эмиэ үчүгэй үөрэхтээх, быйыл үрүн көмүс мэтээли ылаахтаах. Онуохайы, тойугу толорор, фольклору өрө тутар. Онтон Васильев Краснослав кыра кылаастан «4», «5» сыанаҕа үөрэнэр көхтөөх уол. Кинилэр үөрэхтэригэр,

спорка, оҕо хамсааһыныгар ситиһилэрин таһынан, кыра кылаастан «Кэскил» хаһыаты кытары доҕордоһоллор. Дьобурдаах, көхтөөх, сытыы эдэр кэрэспэдьиэннэр. Анжелика Жданова «Кэскил» хаһыат "Бастың Эдкор" аатын ылбыта. Олег Адамов сайын Москваҕа бүтүн Арасыыга аҕааҕы «Юнкор» медиа форумна кыттыбыта. Кини оскуолаттан туйгун үөрэнээччи буолан, онтон Краснослав уонна Анжелика Ил Дархан харыйатыгар "Кэскил" хаһыат анал ыңгырытынан сырыттылар.

Бу маннык хас биридди оҕоҕо бэлиэ, кэрэ, умнуллубат



түгэн биһиги оҕолорбутугар тосхойбута олус долгутуулаах уонна үөрүүлээх. Хас биридди Ил Дархан Харыйатыгар сылдьыбыт оҕо бу тэрээһини умнуо суоҕа уонна инникитин дойдутугар туһалаах,

ситиһилээх киһи буоларыгар төһүү буолуоҕа.

**ЖДАНОВА Наталия, «Ыллык» пост**



## Мүчүргэннээх сырылар

**Накынтан тэмтэрийэн кэлэ сылдыар кэмим, үлэтэ суох сааһы аһардым. Сайын окко кирири садына СПТУ таһыгар харабынай нэргэйи кытта кэлсэтэ туран: "Оппор киририэм этэ, уопускаға барыахпын солбуйабын дуо?" - диэбитигэр, сонно тутта директор Уйбаан Боркуоппайабыска кирири, солбук үлэлэнним. Ол сайын СПТУ-га уолахан өрөмүөн үлэтэ буолла, куораттан кыргыыстар биригээдэлэрэ кэллэ, 7-8 үлэһит уонна биир эдэр дьахтар повардаах 2-с корпуска түһүлүннүлэр. Биригээдирдэрэ Бакыт миигин кытта эт саасты, атыттар эдэрдэр. Олох эдэрдэрэ нууччалыгы сатаан сангарбаттар, саастаах өттүлэрэ сэбиэскэй кэми баттаспыт буолан биллэлэр. Россияға үлэли кириллэригэр, кылгас кэмгэ да буоллар, нууччалыгы үөрэтэллэр үһү, ону ылынааччыта ылынар быһыылаах. Накынгга үс кыргыыһы кытта биригэ үлэлэбитим, аһыйах тылы билэбин. Онон нууччалыгы, кыргыысты букуйан, тыллара биһиэнигэр кэм майгыныннар буолан, хара ааныттан кэлсэтэн-ипсэтэн бардыбыт.**

Сайын уопуска кэмигэр бухгалтерияттан ураты ким да суоһун кэриэтэ, үлэм күнүгэр кэллэхпинэ бу дьону кытта алтыһабын. Мээнэ "перекур" диэни билиммэт, олорон көрбөт, биир кэм үлэлээн хатыгырайан тахсаллар. Магнай уопсайы, онтон 1-кы куорпуһу эркинин көннөрөн, сыбаан, кырааскалаан, мүостата, сындыһа сытыбытын уларытан, үрдүнэн цемент кутан кафель уурдулар, үрдүгэр висячай потолок диэни оннун цеменинэн куттулар, тигэһэр территория олбуорун ситэрдилэр. Аһыйах кэмгэ матырыяаллара бүтэн, ол кэлэрин кэтэһэн олордолор. Ити кэмгэ икки киһилэрэ Миирнэйгэ бардылар онно эмиз үлэлиир сирдээхтэр. Инньэ гынан бузаалтыр Николина оскуола саастаах уола Дима, куоракка 16-с лицей үөрэнээччитэ, кыттыста. Уол сыты-хотуу, кыайыгас-хотугас үлэһит буолан тэнгэ сылдыһан барда. Биир күн олбуор тутта сылдыһан, мениктээн эдэрдэр түһүннүлэр, Дима хайаларын да тулуппата. Ону көрөн олорон аға саастаахтара, Конабек диэн тустуук киһилэрэ кирирдэ, уол туох да албаһы онотторбокко кум-хам тутан кэбистэ. Омуктар соһуйан эрэ хааллылар, мин даһаны сөҕө санаатым.

Үлэли сылдыһан ырыа истэллэр, миигиттэн сахалыгы ырыалары ыллылар, ордук Виталий Очиров "Айыларым арчылаан" ырыатын сөбүлэтиллэр, ис хоһоонун ыйыталлар, төһө сатанарынан тэнгэ ылаһаллар. Киэһэ үлэлээн бүтүттэрин кэннэ дьэ налыччы кэлсэтэбит. Дойдуларыгар үлэ суох, баар да буоллаһына хамнас кыра буолан, үлэли кэллэллэрин, харчылаах сирдэри, ол иһигэр Иссык-Кульга санаторийдары үксүн казах олигархтара бас билэн олордолорун, манна кырата суох хам-

# Үлэ көрдөөн — ыраах Нирунгаанга

наска сылдыһалларын, ол эрээри бэрик үһэ бэрик биэрэллэрин, ол да буоллар дойдунуларгар тиийдэхтэринэ харчылаах дьон ахсааныгар киририллэрин, кыргыттар, эдэр дьахталлара "түүнүгү үлэҕэ" охтубуттарын, Турцияға тиийэ тахсалларын, ыччат дойдутугар тохтооботун этэллэр. Аны дойдунуларгар эрэ үлэлэтэхтэринэ пенсияға бараллар эбит. Атын дойдунуларга баран үлэлэтэхтэринэ пенсияна төлөмүөт, пенсияға тахсыбат буоланнар, үгүстэр гражданство ыла сатыылларын түһунан кэпсиппэлэр.

Өссө эрдэ Накынгга Кубаныч диэн саастаах киһи дойдубар тыа хаһаайыстыбата эстэн турар, аһам бараан, сылгы, тэбиэн иитэрэ, билигин аһыйах бараан хаалла, сылгы, тэбиэн эһиннэ, арай ыраах кишлактарга иитэн олордолор диэн мунчаарар этэ. Итэҕэллэрин дыһытутуһар киһи аһыйах, үгүстэрэ муода эрэ курдук илдэ сылдыһаллар. Орто саастаахтар ордук тутуһаллар, кырдыаҕастар билигин даһаны сэбиэскэйи, Ленини өрө туталлар диерэ. Аскар Акаевы буруйдуура, уолун Назарбаев кыһыһын кытта холбоон, онон казахтар өтөн кирири харчылаах сирдэри баһылаабыттар, олохтоох дьон үтүөх-бытаах сылдыһаллар. Человек с человеком дружит, а народ с народом - нет, диэхтиирэ.

Күһүн аһара хойутаабакка үлэлээн бүтэн бардылар, мин солбуйар болдьоһун бүтэн, тохтоотум. Сотору биир харабынай уурайан, бу сырыга олохтоох үлэҕэ кирирдим. Саһа дьыл кэннэ "вахтаға дьону хомуйаллар үһү" диэн сурах тарһанна, барыах-кэлиэх санаам кирири үлэһиттэн уурайан, Үлэ көрдөһөөччүлэргэ учуокка турдум. "Местные кадры - в промышленности" программаны Нерюнгрига "Нирунгаан" тэрилтэ дьону хото хомуйар. 18 белазистары, 18 бульдозерийи, 5 экскаваторщигы икки ыйдаах кууруска Үлэлээх буолуу Киинин нөһүө үөрэтэллэр эбит. Медхамыһыйаны, үөрэҕи, бараккэ айан төлөбүрүн, эбии үөрэнэр кэмгэ стипендияны Үлэлээх буолуу Киинэ уйунар буолан, бэлэм тэрилтэ уоһар барааччы үгүс. Белазистар, экскаваторщиктар тутта туолбуттар, инньэ гынан хойутаабыттар уонна суоппар бырааба суохтар бульдозериска барар буоллуктубут. Медхамыһыйаны бэрт түргэнник аһан, тохсунньу бүтэһигэр куоракка "сус" гынныбыт. Аны табыллыах быабытыгар Хатын-Үрэххэ гостиница көһүннэ, биригэ барсар киһибит эдьийин киэнэ. Үгүспүт онно түстүбүт, аһыйах киһи ыалларынан бардылар. Гостиницабыт сабыс-саһа, аллараа гараажтаах, үһэ хостордоох икки этээстээх дьыа. Хоско үстүү киһи холкутук сытар киэн-куон, хаһаайка Лариса диэн Хорула Бааннабыт эдьийиэ. Үөрэнэр сирбит куорат кириригэр П.Алексеева уул. турар,

айаммыт 25-с опубуһунан чааһы эрэ кыайбат. Белазистарбыт аһыйах киһи куорат иһигэр гостиницаға бааллар, үгүстэрэ ыалларынан тарһаһыттар. Үөрэнэр сирдэрэ "Алмазы Анабар" баазатыгар, ону сураһын эрэ истэбит, Ньурбаға киһилэри кытта көрсүбэтэх буолан, билэттэбэппит. Атын тэрилтэлэртэн эмиз бааллар, ол иһин икки аһыгы хайытан суоппар, тыраахтар бырааптаахтары түһунан, атыттары суол быраабылатыгар үөрэтэбит диэн түһунан бөлөх гыннылар. Этэнгэ үөрэнэн бүтэн, экзаменны түттүтүтүт дойдунуларга бытты. Аны үлэҕэ ыһыралларын кэтэһии, кэтэстэххэ бириэмэ үһүн.

Муус устар саһаланыта бастагы дьон барар буоллуктубут. Хорулаттан Баанна, Проня (Борон), Хатыгыттан Куока уонна Убайаантан, Хангаластан иккилии, Ньурбаттан бири билбэт уолаттарым. Куоракка тиийбитим Баанна гостиницаға тиийэн олордор, Куокалыһын утуу-субуу айаннаан кэллэбит. Сарсыарда 9 чааска барааччылар хонтуораға эппит кабинеттарыгар муһуннубут. Тойон Николаев А.С. кирири биллэстэ, ханна үлэлээн сылдыһыбыты, дөкүмөннэри барыта баарын-суоһун тоһоһоһоон туран эбии ыйытта. Былырын Күндээдэттэн элбэх киһи үлэлээн, үчүгэй хамнаһы аахсыбыттарын, быйыл улуустан өссө элбэх дьону үлэлэтэрин, Ил Түмэнгэ депутаттынан кандидатаа куораттан эһин кэпсээтэ. Былырын үлэлэбит Гагарин Алик барсан иһэр, киһини старшайынан анаата. Алигы билэбин, Накынгга биригэ үлэлээн сылдыһыбыты. Ол турдахпытына Мамаев диэн уолбут нууччалыгы хардарар ыйытыктарга, ону соһуйа иһиттилэр. Бири туох эрэ специалист эдэр киһи "Мамаев диэн Убайаанга кимниги, убайдарын кимнээҕи, кэлигин дуо, тоһо сахалыгы сангарбаккын?" диэн тоқкоолосто. "Я по-якутски только понимаю", - диэн хардарар уол буолан биердэ. Сабардаах Махсымы тутта биллилэр, киниттэн ыйыттарын Мамаев Убайаанын биергэттэ. Соһуйдаллар да, итэҕэйэллэригэр тиийдилэр. Таксибыт эбиэт кэннэ барар, үс буолан гостиницабытыгар кэлибит, айан аартыгын арыһар аатыран "аһаһын" саһаланна, Куокабыт испэт.

Такси кэлэригэр сөп буолбут соһус дьон олордустубут, аадырыстары кэрийэн, куораты уһаты-туора сүүртэ, ол аайы саһа олордустубут уолаттары кытта наһаан билсий-кэпсэти. Барыбытын хомуйбутун кэннэ Эбэни аһабабыт, суол аһылаах диэн хайа эрэ лаапыга тохтоон били "асытын" эбии ылынныбыт. Аликтан ураты, бары даһаны Өлүөнэ уһуор үктэнэ иликпит. Быһа холоон, Эбэ ортодо бу быһылаах диэн тохтоон, массынабытыттан тэмтээкэйдэһэн тахсан ас кээстэбит, тыл эттибит, өр буолбатыбыт, ты-

ла-тымныыта бэрт. Хачыкаакка чайнойга үһуһуннум, итии аһаан, лаппа сэргэхсийэн, ырыа аргыстаах, саһа-ингэ буолан, салгыы айаннаан куугуната турдубут. Ол олордон өйдөөн истибитим, били "по-якутски только понимаю" дири киһибит уу сахалыгы саһара олордор. "Хайа, сахалыгы саһара эбиккин дуу?" диэбиппэр: "Ээ, ити баарыһын аргыстаабытым" - диэннээх. Оскуолаға үөрэнэ сылдыһар кэмигэр Өлүөхүмэттэн көһөн кэлбиттэр үһү.

Таксиспыт Хангалас Сомсуонап Эриэбэ, эдэригэр АЯМ-на комсомольскай путевканын үлэлэбит, ол кэннэ Беркакика хас да сыл олордор, онон бу эргин сирдэри билэр аһай. Бу суолу онорбуппут, ити мүостаны түппүтүтүт - диэн кэпсиппипти иһэр. Ол үлэлиллэригэр "Коматцу-355", "Магирус" диэн сүрдээх кыахтаах техникалар бааллара, баһар эһиги тиийэр сиргитигэр билигин да бааллара буолуо, дири. Бири саас дуу, сайын дуу алта буолан Нерюнгригиттан Дьокуускайга дылы бэлисиэтинэн айаннаабыттар. Очолорго суол манньк үчүгэй буолбатах, үрэхтэри эһин туоруурга эрээдээх, аны бэлисиэтигэр аһыгы буолбатахтар, боростуйдар. Ол айаннарыгар саамай табаахсыт уоллара хайаларынааһар да ордук тэбэрэ үһү. Дьингэр, бу санаатаахха, комсомуолларга манньк айанга турунарбытын биллэрибиппит буоллар, велопробег тэрээһинэ бөһөтө буолуохтара эбит. Дьокуускайга үөрүүлээх быһыыга-майгыга көрсүһүү, хаһыакка таһаһын, уруй-айхал буолуохтааһа хаалбыт. Мин көрдөһүөнэ билигин даһаны хайаннан ити айылаах элбэх түһүүлээх-тахсылаах суолунан бэлисиэтигэр тэбэн, мээһэ киһи санаммат айана.

Сорох сиринэн адарай күрүөлэр көстөллөр, ити суолу хаар типпэтин диэн онгоһуктар үһү. Аны хас да сиргэ ГУЛАГ оннулар бааллар, баһаналара чороһон тураллар. Бу мантан биридэ эмэ хаайылаах күрээтэһинэ, олохтоох былаастарга биллэрэн соһуолаһаллар, ол ситэн өлөрөн баран, бэгэччегин быһан аһалан туттардахтарына ас-танас, табаар ылаллар. Күрүөйэхтэр аара суолларыгар түбэспит тордоһу халаан, ардыгар кырган аһар түбэлтэлэрэ тахсар буолан, олохтоохтор анаан "бултаһаллар". Хайа тыата сэнделээһэ бэрт эбит, үһэ эбэтэр аллараа ыраахха диэри аһаҕас баһайытык көстөр, киһи соччо саһан абыраныа суох сирэ. Бири эмэ күрүөйэх табаах киһиттэн мүччү туттарбыта дуу, соһа дуу?

Суолга такси аһыйах, л оннугар таһаҕас массыната элбэх, сүүнэ улахан, үһүн "Фрейдланнар", "Камаһы" бири да көрбөтүбүт. Аны чайнойдарга арыгы арааһа, долбуурга тааһы-таах кэчигирэһэн тураллар, эгэ бириэмэнэн хааччах кэлиэ дуо? Биһихэ, Бүлүү айан суолугар

чайнойдарга, атыламматаға номнуо ырааппыт кэмэ, хайдах эрэ "Саһа сириттэн атын сиргэ сылдыһабыт дуу?" диэх курдук.

Сарсыарда эрдэ куоратпытыгар кэлибит, кирири истэххэ хаардара хап-хара, чох хостонор сирэ буолан. Киһи хайгыгы көрөрө куораты туталларыгар ойуурун хаалларбыттар аһай, инньэ гынан бэс чагда. Хонтуорабыт Алданская, 2 кытыыга турар, тиийээт да дөкүмөннэрибитин туттардыбыт, кэтэһэн олордор буолан, быһа уочарата суох киририбит. Арай бири Хангаласпыт уола байыаннай билиэтэ суох, ол иһин үлэҕэ ылбатылар, төһөнөр буолла. Бэҕэһэ хаста да төхтүрүйэн "Дөкүмөннэригит бары бааллар дуо?" - диэн ыйыттытара - Тоһо саһарбатаххыһый?" - диэнгэ, "сири-дойдуну көрөөрү кэлиситим" диэннээх, аны төһөнөр харчыта суох, дьэ, эмиз бири артыыс буолан биердэ. Көрүдүргэ тахсан турдахпытына бэрт сыты-хотуу бааһынай киһи кэлэн кэпсэттэ. Билисибит Платон диэн Өктөм киһитэ, ырахан бульдозердарга механиктыр эбит. Ханньк учаастакка, туох үлэҕэ баран иһэрбитин ыйыталаста, "сахалар элбээн эрэбит, үчүгэй" дири. Эрдэ үлэлэбит Күндээдэ уолаттарынан сураһа да, биһиги биллэппит, арай үлэли кэлэлэрин истибит буолан, ону эттибит.

Куораты көрө бардыбыт, төһө да Нерюнгрины "Южные врата Якутии" диэтэллэр, тымны-тыаллаах буолан биердэ. Кэлэрибитигэр Дьокуускайга сорох кыргыттар, эдэр дьахталлар чуқкунан барбыт буоллахтарына, манна чуқкунан сараһаһыа суох тымнылаһара. Хаардара халыһа сөхтөрдө, аны дьыэлэрэ сваята суохтар. Аллараа подвалга лааппылар, кафелар, араас өһөнү онорор тэрилтэлэр бааллара эмиз бири сонун көстүү.

Эбиэттэн, аара суолга сири ыйыктытын ылынан, вахтовкабытыгар кирири олордубут. Барааччылар элбэхпит, коридорго таһаҕас үрдүгэр сорохтор олордолор, айаммыт да үһүн, быһа холоон 10 чаас дииллэр. Украинаттан элбэх киһи үлэлиир эбит, хаһыс да сыллары, бири багдайыт, бааһынас саһалаах баһылаан сылдыһар киһилээхтэр. Массына хонноотун кытта "аһаһын" саһаланна, саһа-ингэ хойдон барда. Биһиги харчыбыт бүтэн, аһыйаһы ылбытытын көһөнөр айахпытын эрэ сайһанныбыт. Холуочуйан барыларыгар били багдайыт киһи бүрээт уолунаан уолуктаһан турдулар, чугас олорооччулар бары көмөлөөн араартаабылар. Биһихэ эмиз саһа үлэҕэ кирири Вася диэн нуучча уола холбосто, киһибит уу-хаар тыллаах, бэрт элбэх кэпсээннээх, хата үһүн айанга сэргэ аргыс түбэстэ. Өр соһус айаннаан Ганам диэн үрэҕи туоратыбыт, суолбут ортодо буолбут. Муравьевка учаастакка тиийэн кэлибит, үс-түөрт киһи тахсар буолла, ол иһигэр бүрээт уола. Вахтовкаттан тахсан иһэн багдайыт хоһуолга саһанна, ону бириердэ сыһа-халты охсон хаалла.

(Салгыыта бэчээттэниэ)

Арсен МИХАЙЛОВ



## Хозяин собаки укусившей ребенка в с. Малыкай привлечен к административной ответственности

26.09.2023 в Департаменте ветеринарии Республики Саха (Якутия) рассмотрено дело об административном правонарушении, предусмотренном частью 3 статьи 8.52 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях, возбужденное по постановлению прокурора Нюрбинского района (нарушение требований законодательства в области обращения с животными, повлекшее причинение вреда здоровью гражданина, если эти действия не содержат признаков уголовно наказуемого деяния).

Собственнику собаки, укусившей 8-летнюю девочку которая получила от укусов собаки легкой вред здоровью назначен административный штраф в размере 10 000 рублей, штраф оплачен в полном объеме.

Ранее по данному факту прокуратура Нюрбинского района обратилась в суд с иском о взыскании с собственника собаки компенсации морального вреда в размере 100 000 рублей, исковое заявление находится на рассмотрении в Нюрбинском районном суде.

## По иску прокурора Нюрбинского района суд обязал АО «Саханефтегазбыт» устранить нарушения законодательства о промышленной безопасности

Прокуратурой Нюрбинского района проведена проверка по факту длительного не устранения АО «Саханефтегазбыт» нарушений требований законодательства о промышленной безопасности при эксплуатации нефтебаз и складов горюче-смазочных материалов, выявленных Ленским управлением Ростехнадзора.

В ходе проверки установлено, что в деятельности Нюрбинской нефтяной базы АО «Саханефтегазбыт», расположенной в водоохранной зоне реки Вилюй, имеются нарушения требований промышленной безопасности, выразившиеся в эксплуатации опасных производственных объектов без прохождения эксперти-

зы промышленной безопасности, без приборов обнаружения утечек нефтепродуктов, в не предоставлении в государственный реестр опасных производственных объектов полных и достоверных сведений о нефтебазе и др.

В целях устранения нарушений прокурором Нюрбинского района в суд направлено исковое заявление о возложении обязанности устранить нарушения требований законодательства о промышленной безопасности.

Решением Нюрбинского районного суда требования прокурора удовлетворены в полном объеме. Решение суда вступило в законную силу.

## В Нюрбинском районе осужден местный житель за совершение преступления, против жизни и здоровья из-за ревности

Прокуратурой Нюрбинского района поддержано государственное обвинение по уголовному делу в отношении местного жителя, обвиняемого по п. «з» ч. 2 ст. 111 УК РФ то есть умышленное причинение тяжкого вреда здоровью, опасного для жизни человека с применением предмета, используемого в качестве оружия.

В суде установлено, что в июне 2023 года подсудимый испытывая личные неприязненные отношения к потерпевшему, возникшие на почве ревности к сожительнице, застав их вместе на кровати, действуя с прямым умыслом на причинение физического вреда здоровью потерпевшего, находясь в своей квартире

умышленно нанеся, применяя металлический шестигранный прут в качестве оружия один удар в область головы, два удара в область туловища и один удар в область ноги, лежавшему на тот момент на кровати потерпевшему.

Суд с учетом мнения государственного обвинителя приговорил подсудимого к 3 годам лишения свободы условно с испытательным сроком на 6 месяцев.

Приговор не вступил в законную силу и может быть обжалован сторонами.

Прокуратура Нюрбинского района

### МАХТАНАБЫТ

Ахсыныы ый 30 күнүгэр биһиги тапталаах аҕабыт, эһэбит **ФЕДОРОВ Егор Никонич** олохтон тураабыта 40 хонугун туолла.

Ыарахан кэммитигэр күүскөмө буолбут бииргэ үлэлээбит табаарыстарыгар Кузьмин Николай Николаевичка, Осипов Владимир Семеновичка, Семенов Николай Николаевичка, Павлов Егор Николаевичка, халын аймахтарыгар Слепцовтарга, балтыгар Слепцова Маргарита Мефодьевнага, быраатыгар Федоров Егор Перминович-

ка, кэргэнэ Анжеликаҕа, өр сыларга биир тэрилтэҕэ үлэлээбит дьүөгэбэр Васильева Диана Никифоровнаҕа, ыалларбыт Олесовтарга, Киприяновтарга, Куораттан Лавровтарга, Петровтарга, кэлэн көрсөн барбыт кырдьаҕас суоппардарга уонна күүскөмө буолбут дьоммутугар барыларыгар улахан махталбытын тиэрдэбит. Эһиги үтүө санаабыт ыарахан кэммитигэр биһиэхэ өйөбүл буолла. Баҕарабыт доруобуйаны, табыллыны, ситиһини.  
**Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ**

### СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ

Военный билет НЧ №2562610, выданный 12.09.1995 г. на имя **СТОЛЯРОВА Михаила Максимовича**

### РАСЦЕНКИ НА ПЛАТНЫЕ УСЛУГИ редакции газет "Огни Нюрбы"- "Нюрба" на 2024 г. (с НДС)

Вид услуги	Кол-во слов (1 слово 25 руб.)	Кол-во фото	Далее за каждое слово, руб.	Физ. Лица	Юр. Лица
Поздравления, Благодарность	(1 слово 25 руб.) до 60	до 3	10,00	1 500,00	1 950,00
Некролог, соболезнование	(1 слово 25 руб.) до 30	до 3	10,00	750,00	975,00
Объявление	до 65	до 3	10,00	1 625,00	2 113
Объявление об утере (1 документ) руб.	(1 слово 20 руб.) до 30	до 3	10,00	600,00	780,00

Газета реализуется в розницу по цене 42 руб за экземпляр

## Вниманию охотников, желающих принять участие в мероприятиях по охране и воспроизводству охотничьих ресурсов

Нюрбинский комитет ГЭН Минэкологии РС(Я) извещает о приеме заявок на участие в мероприятиях по определению численности охотничьих ресурсов и по сохранению охотничьих ресурсов и среды их обитания, поддержанию и увеличению численности охотничьих ресурсов в общедоступных охотничьих угодьях республики. Заявка подается для участия в конкурсном отборе по распределению во внеочередном порядке разрешений на добычу охотничьих ресурсов, в отношении которых устанавливается лимит добычи, между физическими лицами, осуществляющими охоту в общедоступных охотничьих угодьях Нюрбинского района.

Также заявку могут подать физические лица которые:

- Добывшие волков за период 2023-2024г.
  - Добывшие медведя в регулировании численности.
  - Участовавшие в мероприятиях по спасению охотничьих видов животных.
  - Принявшим участие в тушении пожара в 2023г. при наличии договора тушения.
- Заявки подаются в срок до 26 января 2024 года включительно в рабочие дни в Нюрбинский комитет ГЭН Минэкологии РС(Я) одним из перечисленных способов: путем личного посещения по адресу г. Нюрба, кв-л Энергетик 1/1, направления по почте заказным почтовым отправлением, на электронную почту [inspekciyaohranyprirody@mail.ru](mailto:inspekciyaohranyprirody@mail.ru).

Перечень документов, пре-

доставляемых физическими лицами для участия в мероприятиях по охране и воспроизводству охотничьих ресурсов:

- заявка согласно установленной форме;
- копия паспорта (лицевая часть и страница с регистрацией по месту жительства);
- копия охотничьего билета единого федерального образца (все листы);
- письменное согласие на обработку персональных данных в соответствии с законодательством Российской Федерации.

По вопросам обращаться по телефону 8(41134)2-01-92

Нюрбинский комитет ГЭН Минэкологии РС(Я)

## Астрологический прогноз на 15-21 января

### ♈ ОВЕН (21.03-20.04)

Вы сможете интуитивно понять как согласовать Ваши личные честолюбивые замыслы с желаниями окружающих Вас людей. На работе, возможно, придется решать правовые и юридические вопросы, обращаться в суд.

### ♉ ТЕЛЕЦ (21.04-21.05)

На этой неделе бессознательно могут быть найдены интересные и оптимальные способы решения застарелых проблем. Окажутся полезными советы и рекомендации друзей, с которыми вас связывают длительные отношения.

### ♊ БЛИЗНЕЦЫ (22.05-21.06)

Возможны незапланированные доходы, однако почти все придется потратить на детей или на подготовку к предстоящему отъезду в отпуск всей семьей.

### ♋ РАК (22.06-22.07)

В случае ссоры, все Ваши попытки примирить конфликтующие стороны только по-

дольют масло в огонь. Но на выходных удача будет сопутствовать Вам на каждом шагу.

### ♌ ЛЕВ (23.07-23.08)

Эта неделя делает супружеские отношения более гармоничными. Исключительно плодотворное время.

### ♍ ВЕСЫ (24.09-23.10)

Любовное свидание лучше отложить - ни к чему хорошему оно не приведет. В течение недели следует избегать категоричности суждений и индивидуальной работы, требующей сосредоточенности.

### ♎ ВОДОЛЕЙ (21.01-19.02)

Напряженная домашняя атмосфера побудит Вас провести время в обществе друзей. Не назначайте на этот период деловые переговоры.

### ♏ СКОРПИОН (24.10-22.11)

Не исключено, что Вас разочаруют действия близких людей. Вероятны встречи с влиятельными людьми в необычных местах.

### ♐ СТРЕЛЕЦ (23.11-21.12)

Скорее всего, именно этот период позволит Вам прийти к согласию с партнером или обрести мир в душе. Влияние планет нейтральное - можно заниматься своим здоровьем, хозяйственными делами.

### ♑ КОЗЕРОГ (22.12-20.01)

Вы сможете рассчитывать на помощь своей «второй половины». Соблюдайте во всем меру, особенно это касается острого и соленого. В голову придут плодотворные идеи.

### ♒ РЫБЫ (20.02-20.03)

Не стоит горячиться и волноваться, иначе не избежать печального исхода. Того, кто не задумывается о далеких трудностях, подстерегают близкие неприятности.



Кэриэстэбил

# Күндү киһибит үтүө аата үйэлэргэ өлбөөдүйүө суоҕа

Күндү киһибит, биригэ алтыһан, эн-мин дэһэн өр сыл үлэлээбит кол-легабыт, аҕа табаарыспыт **ИВАНОВ Николай Андреевич (Сулусаак)** орто дойдун олохтотун ыарахан ыарыттан барбыта биригэ сыла буолар.

Биһиги Николай Андреевичтын 1986 сыллаахха, оччолорго эдэркээн кыргыттар, биригэ кутууһа кудругунан, биригэ библиотеканын, биригэ техуэлэтинэн Кириэскэ үлэли кэлэн баран билсиппит. Николай Андреевич кудууһа директорунан үлэлиир этэ.

Иванов Николай Андреевич-II 1945 сыл атырдах ыйын 12 күнүгэр «Таркаайы» нэһилиэтин Ибээк диэн сирингэр күн сирин көрбүтэ.

Колхоз бөдөнсүйүүтүгэр 1950 сыллаахха Мөрөөүгэ көһөн киригэ-биттэр. 1953 сыллаахха Киров начальнай оскуолатыгар икки сыл үөрэнэн иһэн, доруобуйатынан сыллан, 1962 сылтан Нурбаҕа кыһээнни оскуолаҕа үөрэммит. 1966 сылтан тырахтарыыс курсун бүтэрэн икки сыл тырахтарыыһынан «Таркаайы» совхозка үлэлээбит. 1967 сылтан Киров кудуубугар худругунан аналлыта. Дьэ мантан сааланан барбыта, кудуура эйгэтигэр сыралаах, айымнылаах, түһүлээх-тахсыылаах олохун биригэ сүрүн хайысхата гыммыт үлэтин суола. 1970 сылга Намнаабы баянистар курстарыгар баянист-хормейстер үөрэвэр үөрэнэн баянист идэтин баһылаабыта. Ол куддук ханна да сырыттар, биригэ да тэрээһини көтүспэккэ, кини баянын туппунан сылдьара, баян алыптаах тыаһынан ырыа бөҕө ыллана-ра, хоһоон да хоһуллара. Николай Андреевич кэлин мелодист быһыытынан эмиэ биллибитэ. Ол куддук

кини айбыт ырыалара күн бүгүнгэ диэри уостан түспэккэ ыллана сылдьаллар.

Үлэлиир кэмигэр «Дьүүктэли» диэн дьахталлар ансаамбылларын тэрийэн хас да оройуоннаабы да, нэһилиэккэ да ытыллар көрүүлэргэ миэстэлэспиттэрэ. Оҕолору эмиэ кудууһа сыһыанан ырыа эрчиэйэрэ. Кини бэлэмнээбит оҕолоро «Полярная звезда» курдук республиканскай таһынаах күрэхтэргэ кытталлара. Кини үһүйбүт оҕолоруттан кудуура эйгэтин талан үөрэммит, үлэлиир да оҕолор бааллар.

Кудуу үлэтэ диэн күнүстэри-түүннэри түбүк, ырааһынныкка дьыһэ тохтообокко дьон сынныалаһын тэрийии, ол саха өссө агитбригаданан фермалары кэрийии, кыһыл мундуктары оноруу, сырдатар үлэни ытыты, аны киһэ эртүгэр репетиция бөҕө. Маны барытын биһиги Ньукулайыт аттаран, биригэ сүбэнэн сылдьарбыт. Дьонго сыһыана, элэккэй майгыта, муудараһа биһигини элбэххэ үөрэспитэ. Сыралаах үлэтэ сыналанан 1995 сыллаахха «Кудуура туйгуна» знаян бэлиэтэммитэ, 2006 сыллаахха «Таркаайы нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо», «Үлэ ветерана» буолбута.

Бочуоттаах сынныаланна барыар диэри Киров кудуубугар директорунан үлэлээбит. Эн-мин дэһэн, биригэ алтыһан үлэлээбит аҕа табаарыспытын, муударай сүбэһипитин ытыктаан, таптаан «биһиги Ньукулаасыбыт» диэн иһирэхтик ахтабыт, күндү киһибит аата үйэлэргэ өлбөөдүйүө суоҕа.

**Лариса Ивановна, Альбина Ивановна, Александра Никитична**

# Үтүө өйдөбүл буолан хаалыабын...



Бу сыл тохсунньу 6 күнүгэр дьүөгэм, балтым **БАСНАЕВА Валентина Тимофеевна** ыарахан ыарыттан Орто дойдун олохтотун барбыта 40 хонугун туолла.

Валентина Тимофеевна олорон ааспыт олоҕо, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар, билэр дьонугар үтүө өйдөбүл, холобур буолан хааллаҕа.

Ылсыбытын ыспаран, туппунан тиһэвэр тиэрдэн тийэрэ. Биригэ эмэ сатамматах иһин көтүрэн, көннөрөн, орун оннугар, уурбут-туппут куддук онорбут буолара. Уонна «Москва биригэ тутуллубатаҕа», - диэн баран, күлэн кэбиһэрэ.

Билигин кини тикпит, бысыбайынан киэргэппит чаппараактара кудууһа, «Айыы хоһугар» ыйанан тураллар, хараҕы үөрдэллэр. Маар былааһын эмблематын эмиэ Валентина оһуордаан онорбута. Маны таһынан сиэннэрин, аймактарын оҕолоругар барыларыгар, сахалыы оһуордаах үтүлүктэри, бэргэһэлэри, унтуулары, оннооһор сангыйахтары тигэттэн тангыннартаабыта.

Валентина өссө биригэ талаана-хоһоон айар дьөбүра этэ. Кини «Алгыс» эбээлэр түмсүүлэригэр сылдьан, Маарын туһунан айбыт хоһооно ырыа буолан ыллана сылдьар. Элбэх үчүгэй хоһоонордоох, баҕар кэлин оҕолоро хомуһан, кинигэ таһаартарыахтара.

Валентина Тимофеевна олорон ааспыт олоҕо, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар, билэр дьонугар үтүө өйдөбүл, холобур буолан хааллаҕа.

**ПЕТРОВА В.В.**  
Маар, 06.01.2024 с.

Нурбатааҕы техникэскэй лицей үлэһитэ Григорьева Оксана Афанасьевна биригэ төрөөбүт ыраата, СВО кыттыылааҕа **КОНОНОВ Сергей Афанасьевич** Украина территориятыгар ытык иһин төлүү сылдьан күн сириттэн барбытынан аймактарыгар, чугас дьонноругар дириг кутурҕаммытын биллэрэбит.

**Нурбатааҕы техникэскэй лицей кэлэктибэ**

Күндүтүк саныр ырааппыт, убайыт, сиэн ырааппыт **СЕМЕНОВ Стас Дмитриевич** бу дьыл ахсынны 25 күнүгэр олус соһумардык эдэр сааһыгар Дьокуускай куоракка өлбүтүнэн дириг кутурҕаммытын биллэрэбит.

**Дьокуускай куораттан, Антоновкаттан биригэ төрөөбүттэрэ, кырдыаҕас эдьийдэрэ, аймактара**

Улахан убайыт, тапталаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит

**Юрий Валентинович ЕГОМИН** соһучу хомолтолоохтук күн сириттэн ахсынны ый 29 күнүгэр күрэммитин туһунан бары аймактарытыгар, билэр дьоммутугар диригник курутууһа туран иһитиннэрэбит.

**Биригэ төрөөбүттэрэ, кэргэнэ, кыргытара, сиэннэрэ**

Акана нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, элбэх оҕо амарах аҕата, элбэх сиэн, хос сиэн эйгэс эһэтэ, ытыктабыллаах

**ПОЛИКАРПОВ Семен Еремеевич**

96 сааһыгар ахсынны 30 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн күрэммитинэн төрөөбүтүсэбит, үлэлээбит-хамсаабыт Аканатын нэһилиэтин олохтоохторун, бары биригэ дойдулаахтарын ааттарыттан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, аймак-билэ бар дьонноругар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.

**«Акана нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, нэһилиэк Сэбиэттэн депутаттара**

Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Нурбачаан нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо, «Үлэ Кыһыл Знамята» орден кавалера, икки төгүл ВДНХ мэтээлин хаһаайына, наставник быһыытынан өр сылларга эдэр ыччаты кытта үлэлээбитин иһин хомсомуолтан "Мастер-золотые руки" мэтээллээх **ПАВЛОВА Матрена Михайловна** биһиги кэккэбиттэн ыарахан-нык ыалдьан бу сыл тохсунньу 3 күнүгэр 85 сааһыгар сылдьан олохтон туораабытын туһунан диригник курутууһа туран биллэрэбит.

**Оҕолоро, күтүөтэ, кийиттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, Угапьевтар, Шамаевтар**

Улаханнык убаастыыр, ытыгылыыр эдьийбит, Нурбачаан нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо, Ытык кырдыаҕас, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, «Үлэ Кыһыл Знамята» уордан кавалера, икки төгүллээх ВДНХ мэтээлин хаһаайына, ыччат наставнига, элбэх оҕо, сиэн, хос сиэн тапталаах ийэлэрэ, эбээлэрэ **ПАВЛОВА Матрена Михайловна** уһун ыарахан ыарыттан тохсунньу ый 3 күнүгэр олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, аймак-билэ дьонноругар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.

**Нурбаттан Мария, Николай Николаевтар, оҕолор**

Нурбачаан олохтооҕо, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, убаастыыр саҕаспыт **ПАВЛОВА Матрена Михайловна** уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, чугас дьонноругар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.

**Угапьевтар, Васильевтар, Гуляевтар**

СӨ норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Нурба оройуонун, Таркаайы нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо, эдэр ыччат наставнига, общественной корреспондент, Нурба улуһун, Таркаайы нэһилиэтин Бочуоттаах гражданина

**ИЛИСТЯНОВ Христофор Егорович**

тохсунньу ый 2 күнүгэр 88 сааһыгар Дьокуускай куоракка уһун ыарахан ыарыттан олохтон барбытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонноругар дириг кутурҕаммытын тириэрдэбит.

**«Нурба оройуона» МТ дьаһалтата.**

Улаханнык убаастыыр, ытыктыыр таайыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Нурба оройуонун, Таркаайы нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооҕо, эдэр ыччат наставнига, общественной корреспондент, "Кыым", "Туймаада" хаһыаттар рубрикаларыгар бэчээттэнэр араас ыстатыйалар ааптардара, Нурба улуһун, Таркаайы нэһилиэтин Бочуоттаах гражданина

**ИЛИСТЯНОВ Христофор Егорович**

тохсунньу ый 2 күнүгэр Дьокуускай куоракка 88 сааһыгар уһун ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан саҕаспытыгар Дьэлиэнэбэ, кыһыгар Елена Христофоровнаҕа, уолугар Андросий Христофоровичка, кинилэр дьэ кэргэтигэр, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.

**Антоновкаттан Андреевтар, Игнатьевтар, Ивановтар, Нурбаттан Алексеевтар, Дьокуускайтан Васильевтар.**

Биригэ төрөөбүт соҕотох ырааппыт, 5 оҕо амарах аҕата, 1973 с.т. Нурбаттан төрүттээх Хангалас улуһун ГУП ЖКХ Өктөмнөөбү филиалын тугах үлэһитэ **ГРИГОРЬЕВ Семен Григорьевич** соһучу күн сириттэн туораабытын туһунан иһитиннэрэбит.

**Эдьийдэрэ Вера, Надя, Зина, Люба, Саргылана, оҕолоро, аймактара, убайа Андрей Степанович уонна сиэн балтылара.**

Күндүтүк саныр таптаалах ийэбит, эбээбит, хос эбээбит, 27.07.1936 с.т., Күндээдэ олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, "Нурба" соһуос Бочуоттаах бэтэрээнэ, сэрии оҕото

**ЛУКИНОВА Зинаида Алексеевна**

Дьокуускай куоракка бу дьыл тохсунньу 4 күнүгэр 87 сааһыгар сылдьан ыарахан ыарыттан сырдык тыһа быстыбытын туһунан оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, кийиттэрэ, күтүөттэрэ дойдутун дьонугар-сэргэтигэр дириг кутурҕаммытын иһитиннэрэллэр.

**Лукиновтар, Николаевтар, Михайловтар, Давыдовтар, Макаровтар, Староватовтар, Саввиновтар, Слепцовтар, кыһа Алевтина Лукинова уонна Валерий Васильевич, СӨ үтүөлээх артыыстара**

Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх артыыската, ырыаһыт Алевтина Лукинова ийэтэ, Күндээдэттэн төрүттээх, Нурба улуһун бэтэрээнэ **ЛУКИНОВА**

**Зинаида Алексеевна**

88 сааһыгар күн сириттэн барбытынан дириг кутурҕаммытын холбуубут.

**Нурба оройуонун дьаһалтата, Ытык Сүбэтэ, Бэтэрээннэрин Сэбиэтэ**

Күндүтүк саныр эдэр кэлиэгэбит, сып-сырдык санаалаах, өрүү мичээр аргыстаах үлэһит үтүөтэ

**АНИСИМОВА Мария Витальевна**

олус соһучу сирдээби олохтон арахан барбыта барыбыт сүрэхпитин аймаата. Ааспыт сылы ситиһилээхтик түмүктээн, үүммүт саҕа сылга үлэбитин турмуһунан сылдыһыппыт баара Дьылҕа хаан тыйыс буолан биригэ...

Бу ыарахан күнүгэр күндү кысыт тапталаах төрөппүттэригэр Раиса Ивановна уонна Виталий Иванович Анисимовтарга, биригэ төрөөбүттэригэр, кыһыгар, аймак-билэ дьонугар дириг кутурҕаммытын биллэрэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит. Маша сырдык мөссүөнэ биригэ алтыспыт дьонун өйүгэр-санаатыгар хаһан да өлбөөдүйүө суоҕа...

**«Нурба куорат» МТ дьаһалтата,**

**МАУ «ДРОП» уонна МБУ «СЭГХ» кэлэктииптэрэ, куорат түөлбэлэрин активта**

Күндү биригэ үөрэммит дьүөгэбит

**Маша**

соһумардык суол саахалыгар түбэһэн суорума суолланан күн сириттэн күрэммитинэн төрөппүттэригэр, биригэ төрөөбүттэригэр, кыһыгар дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.

**Нурба 1-кы №-дээх оскуолатыгар биригэ үөрэммит доҕотторо**

Нурбатааҕы лицей 9 "а" кылааһыгар биригэ үөрэнэр дьүөгэбитигэр, үөрэнээччибэр Анисимова Амелияҕа күндү киһитэ, тапталаах ийэтэ

**АНИСИМОВА Мария Витальевна**

суол саахалыгар түбэһэн эмискэ хомолтолоохтук күн сириттэн күрэммитинэн дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит, ыар аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.

**Биригэ үөрэнэр доҕотторун уонна кылаас салайааччыта Степанова М.Ю.**

Глубоко скорбим и выражаем искренние соболезнования ученице 9 "а" класса Анисимовой Амелии, родным, близким по поводу безвременной трагической кончины любимой матери, дочери, сестры

**АНИСИМОВОЙ Марии Витальевны**

и разделяем с вами боль невосполнимой утраты. Труднолюбе, целеустремленность, профессионализм Марии Витальевны навсегда останутся в наших сердцах. Стойкости и самообладания вам в эти скорбные дни.

**Коллектив МБОУ «Нюрбинский технический лицей им. А.Н. Чусовского»**

Үтүө сүбэһипит, убаастыыр

**Аленушка Николаевна** ыарахан ыарыттан сырдык тыһа быстыбытын туһунан оҕолоро, сиэннэрэ, аймактарыгар дириг кутурҕаммытын биллэрэбит. Төрөөбүт төрүт буора сымнаҕас сыттык буоллун, хаарбыт сылаас суорһан буолан буруйдун. Ыраас санаалаах үтүө сүбэһипитин, дьонго көмө буолар киһибитин ахта-саныы сылдыһахпыт.

**Инбэлиит оҕолоох ийэлэр**

**«Нурба»**  
Главный редактор **ПЕТРОВА Лена Ивановна**

**Учредители:**  
Правительство Республики Саха (Якутия)  
ГАО РС (Я) «Сахапечать»  
**Издатель:**  
ГАО РС (Я) «Сахапечать»  
**Адрес издателя:**  
677000, г. Якутск,  
ул. Орджоникидзе, 31, каб. 124  
тел/факс: (8-4112) 34-39-17

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управление Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

**Адрес редакции:**  
678450, РС(Я), Нюрбинский район г. Нюрба, ул. Ленина, 37.  
redakcia06@mail.ru

**Телефоны:**  
менеджер по рекламе: 2-33-32,  
+7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нурба-Огни Нюрбы». Время подписания в печать по графику: 17.00, фактически: в 16.30. Объем 3 печ. л. Индекс ПИ 988. Тираж 669. Цена 42 руб. Газета выходит 1 раз в неделю: по четвергам на якутском (русском) языках. За содержание рекламы, объявлений и писем отвечает рекламодатель и авторы. Мнение автора не всегда совпадает с мнением редакции.

Больше информации на сайте